

Kinnitatud direktori 01.12.2020. a käskkirjaga nr 1-3/11

Kose vald

Kose-Uuemõisa Lastaed-Kooli lasteaia õppekava

1.peatükk ÜLDSÄTTED	3
§ 1. Lasteaia õppekava koostamise alus ja ülesehitus	3
2.peatükk ÜLDOSA	3
1.jagu	3
§ 2. Liik ja eripära	3
2.jagu ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID	4
§ 3. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid	4
§ 4. Õppe- ja kasvatustegevuse sisu	6
§ 5. Lapse arengu eeldatavad üldoskused	8
3.jagu Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus	16
§ 6. Päevakava koostamise põhimõtted	16
§ 7. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise perioodi pikkus	16
§ 8. Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine	16
§9. Eesti keele kui teise keele õpe	17
4. jagu LAPSE ARENGU ANALÜÜSIMISE JA HINDAMISE PÕHIMÕTTED	18
§ 10. Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted	18
§ 11. Lapse arengu hindamise korraldus	18
5. jagu ERIVAJADUSTEGA LAPSE ARENGU TOETAMISE PÕHIMÕTTED	19
§ 12. Erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted	19
§ 13. Erivajadustega lapse arengu toetamise korraldus	19
6. jagu KOOSTÖÖ LAPSEVANEMAGA	20
§ 14. Lapsevanematega koostöö põhimõtted ja korraldus	20
7. jagu ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD	21
VALDKOND MINA JA KESKKOND	22
Liikluskasvatus	41
Digiharidus	42
VALDKOND KEEL JA KÕNE	44
VALDKOND MATEMAATIKA	52
VALDKOND KUNST	57
VALDKOND LIIKUMINE	67
VALDKOND MUUSIKA	73

1.peatükk

ÜLDSÄTTED

§ 1. Lasteaia õppekava koostamise alus ja ülesehitus

Kose-Uuemõisa Lasteaed-Kooli lasteaia õppekava on koostatud Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava alusel. Lasteaia õppekava on õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument.

Lasteaia õppekavas lähtutakse riiklikust õppekavast ja lasteaia arengukavast, pidades silmas piirkonna vajadusi, lasteaia töötajate, vanemate ja laste soove ning kasutatavaid ressursse.

Lasteaia õppekava koostamise ja arendamise demokraatliku korralduse eest vastutab lasteaia direktor. Lasteaia õppekava kinnitab direktor.

Lasteaia õppekava koosneb üldosast ja lisadest. Lisades esitatakse valdkonniti ainekavad.

Lasteaia õppekava üldosas esitatakse:

- 1) lasteaia liik ja eripära;
- 2) õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, põhimõtted, sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused õppekava läbimisel vanuseti;
- 3) õppe- ja kasvatustegevus korraldus – päevakava koostamise põhimõtted, õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise perioodi pikkus;
- 4) lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted;
- 5) erivajadustega laste arengu toetamise põhimõtted;
- 6) lapsevanematega koostöö põhimõtted;
- 7) lasteaia õppekava uuendamise ja täiendamise kord.

Valdkonnakavades esitatakse õppe- ja kasvatustegevuse sisu vanuseti.

2.peatükk

ÜLDOSA

1.jagu

§ 2. Liik ja eripära

(1) Missioon

Arvestades lapse individuaalseid omadusi aitavad Kose-Uuemõisa Lasteaed-Kooli õpetajad ja teised töötajad kaasa haritud ja õnneliku inimese kujunemisele. Kose-Uuemõisa Lasteaed-Koolis väärtustatakse terveid ja lugupidavaid inimsuhteid.

(2) Visioon

Kose-Uuemõisa Lasteaed-Kool on hea arengukeskkonnaga haridusasutus, kus on loodud mitmekülgsed võimalused kvaliteetse hariduse omandamiseks.

Kose-Uuemõisa Lasteaed-Kool on avatud organisatsioon, mis pakub vanematele vajalikku koolitust ja toetust lapse õppe- ja kasvatusküsimustes.

(3) Eripära

Lasteaed töötab üldõpetuse alusel, lõimides erinevaid metoodikaid (avastusõpe, kiusamisest vaba lasteaed, õuesõpe, hea algus jmt).

Lasteaed asub looduskaunis ja ajaloolises kohas. Sellest lähtuvalt toimub lasteaia õppe-ja kasvatustegevus, toetudes looduse erinevatele elukooslustele (park, mets, niit, soo, tiik, jõgi). Meie lapsed elavad enamasti samas külas, lasteaed on väga kodulähedane ja turvaline. Õppe-ja kasvatustegevust viiakse läbi võimalikult palju looduses (looduse õpperajal), kasutatakse looduslikku materjali.

Üldinimlikke ja ühiskondlikke alusväärtusi aluseks võttes, toetume oma lasteaia väärtustele, mis on meie lasteaiaelu ja lasteaia kultuuri kandjateks ning suunavad meie igapäevaseid tegemisi:

- Õppimine – õppima õpetamine, huvi tekitamine, seoste loomine, teadmiste väärtustamine, isiksuse areng, töökasvatus, alus elukestvaks õppeks, mitmekesiste õppemeetodite ja – vahendite kasutamine, õpetajate ja personali professionaalsus.
- Individuaalsus – lapse individuaalsuse märkamine ja sellega arvestamine.
- Koostöö – avatus, koostöövalmidus ja koostööoskus erinevatel tasanditel.
- Turvalisus – positiivne sisekliima, vastastikune lugupidav ja hooliv suhtumine, vaimne ja füüsiline heaolu, tervisedendus.
- Keskkonnateadlikkus – oskus hoida ja väärtustada keskkonda, oskus seda otstarbekalt kasutada.

Kose-Uuemõisa Lasteaed-Koolis on üks sõimerühm ja kolm lasteaia rühma.

2.jagu

ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID

§ 3. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid

Kose-Uuemõisa Lasteaed-Kooli õppe-ja kasvatustegevuse üldeesmärk on lapse mitmekülgne areng kodu ja lasteaia koostöös. Sellest lähtuvalt toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted:

- lapse individuaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine;
- lapse tervise hoidmine ja edendamine ning liikumisvajaduse rahuldamine;
- lapse loovuse toetamine;
- mängu kaudu õppimine;
- humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine;
- lapse arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine;
- lapsele turvatunde, eduelamuse tagamine;
- üldõpetusliku tööviisi rakendamine;
- kodu ja lasteasutuse koostöö;
- Eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted tulenevad õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkidest.

Lapse kehalist, vaimset ja sotsiaalset arengut soodustab kodu ja lasteaia koostöö. See lähtub lapsest ja on suunatud tervikliku arengukeskkonna kujundamisele. Lasteaia tegevus on perekonnale avatud.

Lasteaias arvestatakse õppe- ja kasvatustegevuses laste individuaalseid, vanuselisi, soolisi, rahvuslikke ja piirkondlikke iseärasusi, soodustatakse humaansete ja demokraatlike suhete kujunemist ja püsimist täiskasvanute ja eakaaslastega suhtlemisel.

Kasvatamisel ja arendamisel väärtustatakse eesti kultuuritraditsioone ning arvestatakse teistest rahvustest laste kultuuri eripära.

Kasvatamine ja arendamine toetub lapse loomulikule huvile ümbritseva vastu, lähtub konkreetsest, lapsele ajas ja ruumis tuttavast. Lapse kasvades ja arenedes liigutakse lähemalt kaugemale, üksikult üldisemale.

Individuaalses töös arvestatakse laste iseloomu, võimeid, oskusi, kodust olukorda, arengupotentsiaali.

Õppe- ja kasvatustegevus toimub rühma päevakava alusel, kus vahelduvad igapäevatoimingud, laste vabategevused ning õppe- ja kasvatustegevused. Mängule on päevakavasse jäetud kõige rohkem aega. Mängudes omandatakse sotsiaalseid kogemusi, kujundatakse eneseteenindamisoskusi ja tööharjumusi ning kinnistatakse teadmisi-oskusi.

Lasteaias toimub laste süsteemne, järjepidev ja eesmärgistatud arendamine ja harjumuste kujundamine. Õppe- ja kasvatustegevuse seovad tervikuks lapse elu ja ümbritsevat keskkonda käsitlevad teemad (kodulooline põhimõte).

§ 4. Õppe- ja kasvatustegevuse sisu

Lapse arendamine ja kasvatamine toimub lapse elu ja ümbritsevat keskkonda käsitlevate teemade kaudu:

MINA: nimi, laps, poiss, tüdruk, vanus ja sünnipäev, enesetutvustus, lapse õigused ja kohustused.

PEREKOND JA SUGULASED: ema, isa, õde, vend, vanavanemad, lähisugulased. erilaadsed pered. lapse roll perekonnas.

KODU: kodumaja ja aadress, kodukoht: linn, küla, alev, tänav. kodused tegevused.

LASTEAED: lapsed, kasvatajad, suhted: ühiskonna minimudel ja selles toimimine.

KOOL: õppimise koht, lasteaia ja kooli erinevus.

AMETID, ELUKUTSED JA TÖÖ: erinevad elukutsed ja nende vajalikkus. töö ja vastutus. raha.

ÜLDINIMLIKUD VÄÄRTUSED JA ÜLDTUNNUSTATUD KÄITUMISREEGLID: viisakusväljendid, abivalmidus, armastus, turvalisus, tähelepanelikkus, sõprus, ausus, sallivus, julgus.

SUHTUMINE ERINEVUSTESSE: keeleline, rassiline, kultuuriline erinevus. erivajadusega inimene.

KODUMAA: rahvus, emakeel, koduvalla ja riigi sümbolid. teised rahvused Eestis, nende keel ja kombed.

TÄHTPÄEVAD, PÜHAD JA KOMBED: peretraditsioonid, eesti rahvatraditsioonid, rahvakalendri tähtpäevad.

TERVIS: tervise väärtustamine, hügieen, hammaste tervis, tervislik toitumine, inimkeha, ohutus ja turvalisus.

EHITISED

KODUMASINAD

JÄÄTMED

SÕIDUKID

JALAKÄIJA OHUTU LIIKLEMINE: valgusfoor ja tänava ületamine.

LIIKLUSMÄRGID

TURVAVARUSTUS

KODUKOHA LOODUS: kodupaiga mets- ja koduloomad, taimed, seemned ja putukad ning veekogud. loomade elupaigad ja eluviisid, nende välimus, kasv ja areng. seente kasvukohad ja vajadused, nende välimus, kasv ja areng. taimede kasvukohad ja vajadused, nende välimus, kasv ja areng. veekogude erinevused. loomade ja putukate mitmekesisus ning iseloomulikud tunnused, nende elu erinevatel aastaegadel ja erinevates elukeskkondades, nende eluks vajalikud tingimused.

MUUTUSED LOODUSES: aastaegade vaheldumine ja selle rütmilisus. ilmastikunähtused. öö ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses. inimese tegevused eri aastaegadel.

ELUS JA ELUTA LOODUS: valguse, soojuse, vee ja õhu tähtsus. eluskooslused: mets, soo, raba, niit, põld, veekogu.

INIMESE MÕJU LOODUSELE: tööd looduses. esivanemate looduskäsitus ja rahvakalender. loodushoid, säästev eluviis.

§ 5. Lapse arengu eeldatavad üldoskused

(1) Mänguoskused

Mäng on eelkoolieas lapse põhitegevus. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, uusi oskusi, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus.

Mängude liigid:

- loovmängud e vabamängud - loovmängudes saab laps ise valida mängu teema, vahendid ja sisu. Loovmänge algatab ta ise. Loovmängud on rolli-, lavastus- ja ehitismängud;
- reeglimängud e valmismängud - reeglimängud on kindlate reeglite ja struktuuriga, mis aitavad muuta õppimise lapse jaoks köitvaks, ühendades mängu emotsionaalset ja tunnetuskülge. Reeglimängus tuleb jõuda teatud saavutuse või tulemuseni. Reeglimängud on põhiliselt õppe-, laulu-, laua-, liikumis- ja võistlusmängud.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel laps:

2 aastane	3 aastane	4 aastane
<ol style="list-style-type: none"> 1. Matkib neid tegevusi, mida ta on vahetult näinud või kogenud. 2. Areneb võime kooskõlastada erinevaid liigutusi muusikaga. 3. Tabab luuletuse intonatsiooni ja rütmi. 4. Tutvub mänguasjade omadustega.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tegutseb iseseisvalt, nii nagu täiskasvanu. 2. Hakkab võrdlema oma toiminguid täiskasvanute omadega tegelikkuses. 3. Kordab mängudes ühelaadseid tegevusi. 4. Imiteerib kuulnud loo tegelaste häälotsusi ja käitumist ning ütleb üksikuid kergemaid lauseid.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kombineerib eri allikatest saadud teadmisi ja muljeid. 2. Võtab endale täiskasvanu teatud rolli ja tegutseb rollile vastavalt. 3. Kujuneb huvi teatud mänguteemade vastu. 4. Hakkab mõistma mängu sümboolset tähendust.

<p>5. Ehitab lihtsamaid torne, lükib auguga rõngaid vardale, topib erineva suurusega asju üksteise sisse.</p> <p>6. Õppemängu mängides paraneb lapse koordineerimine ja peenmotoorika ning keskkonnas orienteerumine.</p> <p>7. Õpib esemeid tundma, tajudes neid mitme meelega.</p>	<p>5. Õpib ühendama eri suuruse ja kujuga klotse, ehitama liivakastis lihtsamaid onnikesi ning kasutama konstruktoreid.</p> <p>6. Õpib kirjeldama ja rääkima esemetest, mida ta meenutab mälu järgi.</p>	<p>5. On iseseisvam mängusüžeed luues.</p> <p>6. Räägib eri rolle mängides erineva hääletooni ja ilmekusega.</p> <p>7. Õpib mängima koos kaaslastega kestvamalt ja sõbralikumalt.</p> <p>8. On võimeline ehitusmängus peegeldama muljeid tegelikkusest.</p> <p>9. Oskab mängida väikese rühmas.</p> <p>10. Jagab teistega ehitusmaterjali.</p>
--	--	--

5 aastane	6 aastane	7 aastane
<p>1. Hakkab enne mängimist arutlema mängusüžee üle.</p> <p>2. Lepib enne mängu kokku rollid.</p> <p>3. Matkib kuulnud tegelaskujude käitumist.</p> <p>4. Plaanib enne tööle asumist, mida ja kuidas ehitada.</p> <p>5. Tunneb huvi töö tulemuse vastu.</p> <p>6. On ehitusmängus järjekindel ja püsiv.</p> <p>7. Õpib ise mängu organiseerima ning kestvalt üheskoos mängima.</p>	<p>1. Oskab mängida koos kaaslastega ja üksinda.</p> <p>2. Kujuneb konfliktide lahendamise oskus.</p> <p>3. Valib mängukaaslaste nii sümpaatia alusel kui ka ühisest huvist mänguteema vastu.</p> <p>4. Tahab mängida juhtrolle.</p> <p>5. Suudab tuttavaid lavastusmänge mängida iseseisvalt.</p> <p>6. Jäljendab mängus täpsemalt täiskasvanute ehitustegevust.</p> <p>7. Seab ise eesmärged ja lõpetab mängu.</p> <p>8. Koostab lühikesi jutustusi mänguasjadest.</p> <p>9. Mõtleb välja mängu ja mõistatusi.</p>	<p>1. Tunneb mängust rõõmu ning on suuteline mängule keskenduma.</p> <p>2. Rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast.</p> <p>3. Algatab erinevaid mängu ja arendab mängu sisu.</p> <p>4. Täidab mängudes erinevaid rolle.</p> <p>5. Järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada.</p> <p>6. Suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele.</p> <p>7. Tunneb rõõmu võidust ja suudab taluda kaotust võistlusmängus.</p>

		8. Kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.
--	--	--

(2) Tunnetus- ja õpioskused.

Tunnetusoskused on oskused tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse – taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni.

Õpioskuste all mõistetakse lapse suutlikkust hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel laps:

2 aastane	3 aastane	4 aastane
<ol style="list-style-type: none"> 1. Hangib ümbrusest aktiivselt infot ning loob selle hankimiseks ise uusi võimalusi. 2. Keskendub lühikeseks ajaks ühele tegevusele, silmatorkavale stiimulile või omadusele. 3. Tegutseb teistega kõrvuti ja osaleb ühistegevuses vahelduvas vormis. 4. Mängib teiste lastega lihtsamaid igapäevaseid olukordi ja tegevusi kajastavaid rollivahetusega mängu. 5. Loob tegevuse kaudu seoseid kõnega. 6. Suhtleb valdavalt 1-2sõnaliste lausetega ning kasutab mitteverbaalseid suhtlusvahendeid (osutamine, miimika). 7. Räägib ja saab aru sellest, mida ta tajub. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Leiab tegutsemisajendi, plaani ja organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga. 2. Plaanib osaliselt oma käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel. 3. Keskendub tegevusele lühikeseks ajaks. 4. Tegutseb vahetult nii konkreetsete asjadega kui ka neid kujutavate sümbolitega. 5. Kordab ja jäljendab varasemaid kogemusi ning mälu pilte. 6. Mängib mõnda aega koos teistega ja järgib lihtsamaid reegleid. 7. On omandanud sõnavara, mis võimaldab tal ennast väljendada. 8. Osaleb dialoogis. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab osaliselt oma tegevusi plaanida ja organiseerida ning tegutseb iseseisvalt otsese juhendamise, kuid autoriteetide toel. 2. Plaanib minakeskse kõne abil oma tegevust ja lahendab probleeme. 3. Hangib tänu keeleoskusele uut teavet. 4. Saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustest. 5. Järgib lihtsaid reegleid. 6. Huvitub võistlusmängudest ja tahab olla edukas. 7. Osaleb ühistegevustes ning teeb koostööd teiste lastega, konstrueerib,

<p>8. Tunneb huvi raamatute vastu ning mõistab lihtsaid realistlikke jutukesi, mis seostuvad tema enda kogemustega.</p> <p>9. Tunnetab koskkonna mõju, avastab seoseid oma tegevuse ja selle tagajärje vahel ning saab aru kuuluvusest ja erisusest.</p> <p>10. Sobitab erinevaid materjale ja esemeid.</p> <p>11. Rühmitab ühe nähtava omaduse järgi.</p> <p>12. Omandab uusi seoseid vahetu, korduva ja aktiivse tegutsemise ning käelise tegevuse kaudu.</p> <p>13. Kasutab omandatud teadmisi, seoseid ja tegevusi samas situatsioonis ning kontekstis, kannab üle lihtsamaid seoseid ning kasutab neid sarnastes ülesannetes ja olukordades.</p>	<p>9. Jälgib lihtsaid lookesi ja eristab kogemusele tuginedes realistlikke sündmusi väljamõeldud lugudest.</p> <p>10. Mõistab osaliselt lihtsamat kõnet ka ilma toetava vihjeta ning saab aru lihtsamatest ülekantud tähendustest.</p> <p>11. Rühmitab asju ja esemeid ühe või mitme tajutava omaduse või nimetuse järgi.</p> <p>12. On ettekujutus arvamõistest ja värvuste nimetustest.</p> <p>13. Leiab võrdluse alusel asjades ühiseid ja erinevaid jooni ning nendevahelisi seoseid, kasutab info saamiseks keelt.</p> <p>14. Omandab uusi seoseid, mõisteid ja teadmisi korduva kogemuse, aktiivse tegutsemise ning mudelite järgi õppimise kaudu.</p>	<p>osaleb rolli- ja võistlusmängudes ning loovtegevustes.</p> <p>8. Liigitab lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse järgi, keskendub tegutsedes mitmele nähtavale ja eristavale tunnusele ning jaotab oma tähelepanu.</p> <p>9. Saab aru arvamõistest, huvitub tähtedest.</p> <p>10. Omandab uusi teadmisi praktiliste olukordade, kogetud emotsioonide, kujutluste ja kõne kaudu.</p>
---	--	--

5 aastane	6 aastane	7 aastane
<p>1. Tegutseb lühikest aega iseseisvalt, kuid vajab veel täiskasvanu abi.</p> <p>2. Reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga, hakkab oma tegevust planeerides ja korraldades kasutama sisekõnet.</p> <p>3. Tegutseb koos teistega.</p>	<p>1. Plaanib oma igapäevategevusi, seab eesmärged ning üritab alustatud tegevused lõpetada.</p> <p>2. Suudab keskenduda tegevusele vähemalt 20-30 minutiks.</p> <p>3. Kasutab kujutlusi kuues ja tegevusi planeerides sisekõnet.</p>	<p>1. Saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg), tajub esemeid, sündmusi ja nähtusi tervikuna.</p> <p>2. Mõtleb nii kaemuslik-kujundlikult kui ka verbaalselt, saab aru kuuldust, reageerib sellele vastavalt ning kasutab arutlevat dialoogi.</p> <p>3. Tegutseb sihipäraselt, on suuteline keskendumata kuni pool tundi.</p>

<ol style="list-style-type: none"> 4. Lapse keeleline areng võimaldab lahendada ülesandeid ja probleeme ning saavutada kokkuleppeid. 5. Konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades nii sümboleid, kujutlusi kui ka reaalseid esemeid ja objekte. 6. Osaleb erinevates mängu-liikides ja loovtegevustes. 7. Räägib esemetest, mis pole kohal, ja olukordadest, mis toimusid minevikus või leiavad aset tulevikus, ning fantaseerib. 8. Keskendub huvipakkuvale tegevusele mõnikümme minutit. 9. Oskab vaadelda ning märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid. 10. Eristab rühmi ja oskab neid võrrelda ning saab aru lihtsamate mõistete kuulukusest, alluvusest ja üldistusastmest. 11. On ettekujutus numbritest, tähtedest ja sümbolitest. 12. Omandab teadmisi kogemuste ja kõne kaudu, tegutseb aktiivselt ning lahendab probleeme. 13. Kasutab teadmiste omandamisel ja kogetu meenutamisel intuiitselt lihtsamaid meeldejätmise viise. 	<ol style="list-style-type: none"> 4. Kasutab kõnet info saamiseks, tegelikkuse adumiseks ning uute teadmiste omandamiseks. 5. Järgib ühistegevustes reegleid ja suudab neid selgitada. 6. Kasutab sidusat kõnet, tema dialoog on suunatud rohkem iseendale. 7. Osaleb aktiivselt käelistes ja loovtegevustes. 8. Saab aru asjade suhetest ja omadustest ning ajalis-ruumilisest järjestusest. 9. Kasutab teadmisi igapäevastes situatsioonides. 10. Kasutab uute teadmiste omandamisel meeldejätmise strateegiaid juhuslikult, teadvustab kordamise vajadust. 	<ol style="list-style-type: none"> 4. Kavandab ja korraldab oma igapäevategevusi ja viib alustatud tegevuse lõpuni. 5. Tegutseb uudes olukorras täiskasvanu juhiste järgi. 6. Suhtub õppimisse positiivselt – tahab õppida, uurida, esitada küsimusi, avastada ja katsetada. 7. Rühmitab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel. 8. Kasutab materjali meelde jätmiseks kordamist.
---	---	--

(3) Sotsiaalsed ja enesekohased oskused.

Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse lapse oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka partnereid, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest.

Enesekohaste oskuste all mõistetakse lapse suutlikkust eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone, juhtida oma käitumist.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel laps:

2 aastane	3 aastane	4 aastane
<ol style="list-style-type: none"> 1. Väljendab lihtsaid emotsioone, mis on tugevad ja vahelduvad kiiresti. 2. Teadvustab ennast, kasutab osaliselt minavormi, proovib ennast maksmata panna ning oskab keelduda ja ei öelda. 3. Üritab aru saada teiste inimeste seisukohtadest, kuid tema tajud on enesekesksed. 4. Hindab oma oskusi ja suutlikkust paremaks, kui need tegelikult on. 5. Teab oma ees- ja perekonnanime ja elementaarseid viisakus-reegleid ning kasutab neid, kui seda on talle õpetatud. 6. Sööb, joob ja riietub lahti valdavalt iseseisvalt ning püsib suurema osa päevast kuiv ja puhas. 7. Reageerib sõltuvalt situatsioonist ja ümbritsevate inimeste käitumisest.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Saab aru, et inimestel võivad olla tema omadest erinevad tunded ja emotsioonid. 2. Lapsel on osaliselt kujunenud enesetunnetus ja eneseteadvus. 3. Väljendab tugevaid emotsioone, oma mina. 4. Võib karta tundmatuid ja uusi asju. 5. Tahab igapäevastes olukordades valikute üle ise otsustada ning üritab neid ka täide viia. 6. Lapse enesekindlus on kõikuv, ta vajab turvalisust, tunnustust, rutiini ja reegleid. 7. Osaleb täiskasvanuga ühistegevustes, teisi lapsi pigem jälgib, tegutseb nendega kõrvalt. 8. Jagab mõnikord oma asju ka teistega, valdavalt on ta siiski omandihoidja.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Väljendab verbaalselt lihtsamaid emotsioone, oma soove, tahtmisi ja seisukohti ning püüab jõuda kokkuleppele. 2. Tahab olla iseseisev, kuid sageli ei ole tal enda suutlikkusest realistlikku ettekujutust. 3. Saab hakkama eneseteenindamisega, tal on kujunenud tualetiharjumused. 4. Teab oma nime, vanust ja sugu ning märkab soolisis erinevusi. 5. Seab endale mõningaid eesmärke ja täidab neid. 6. Väärtustab oma saavutusi, ent vajab oma tegevuse tunnustamise ja täiskasvanu tähelepanu.

<p>8. Mõistab selgelt väljendatud keeldu.</p> <p>9. Tunneb huvi teiste laste vastu, jälgib neid ja mängib nendega kõrvuti.</p> <p>10. Toetub võõrastega suheldes ja enesekindluse saavutamiseks tuttavale täiskasvanule.</p> <p>11. Matkib täiskasvanu tegevusi, millel saab tagasisidest.</p>	<p>9. Loob sõprussuhteid nendega, kellega on tihti koos, tegutseb kontakti luues ja säilitades sihipäraselt.</p> <p>10. Algatab vestlust eri partneritega erinevatel teemadel, tajub, mida teised teavad ja mis on neile uus.</p> <p>11. Täidab igapäevaelu rütmi.</p> <p>12. Järgib lihtsamaid sotsiaalseid reegleid ning eeskujudele toetudes jälgendab igapäevaelu rolle ja tegevusi.</p>	<p>7. Püüab vahel teisi abistada ja lohutada, tal on mõningane ettekujutus teiste inimeste tunnetest ja mõtetest.</p> <p>8. Osaleb lühikest aega ühistegevuses eakaaslastega, kuid eelistab üht mängukaaslast rühmale.</p> <p>9. Arvestab reegleid mängudes ja tegevustes, mida juhib autoriteet.</p> <p>10. Saab aru lihtsamatest seltskonnas käitumise reeglitest ning järgib neid igapäevases suhtluses, püüab täita kodukorra reegleid.</p> <p>11. Saab aru valetamisest kui taunitavast käitumisest.</p> <p>12. Huvitub võistlusmängudest ning tahab olla edukas.</p>
--	--	--

5 aastane	6 aastane	7 aastane
<p>1. Hakkab mõistma teiste inimeste tundeid ja mõtteid.</p> <p>2. Väljendab oma emotsioone ja räägib nendest.</p> <p>3. Suhtleb ja tegutseb enamasti iseseisvalt ning orienteerub oma suutlikkuses.</p> <p>4. Suudab kuigivõrd vastutada oma tegevuse eest.</p> <p>5. On tundlik teiste hinnangute suhtes, need mõjutavad tema enesehinnangut.</p>	<p>1. Tajub ja mõistab teiste inimeste emotsioone ja seisukohti ning arvestab neid käitumises ja vestluses.</p> <p>2. Seab endale eesmärgid ja üritab neid ellu viia.</p> <p>3. On oma tegevustes orienteeritud tunnustusele, tähelepanule ja emotsionaalsele toetusele.</p> <p>4. Eelistab omasoolisi mängukaaslasi, kujunevad esimesed sõprussuhted.</p>	<p>1. Püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses.</p> <p>2. Tahab ja julgeb suhelda – huvitub suhetest ja tunneb huvi teiste vastu.</p> <p>3. Hoolib teistest inimestest, osutab abi ja küsib seda vajadusel ka ise.</p> <p>4. Osaleb rühma reeglite kujundamisel.</p> <p>5. Oskab teistega arvestada ja teha koostööd.</p>

<p>6. Imiteerib täiskasvanu tegevusi ja rolle, kasutades tema sõnavara ja maneere.</p> <p>7. Eelistab sootüübilisi mängu.</p> <p>8. Naudib rühma kuulumist ja eakaaslaste seltsi ning ühistegevust, teeb eesmärgi saavutamiseks koostööd, jagab ja vahetab.</p> <p>9. Aktsepteerib reegleid, kogemusi ja muutusi, jälgib reeglite täitmist teiste poolt, kõne areng võimaldab arusaamatusi lahendada verbaalselt.</p> <p>10. Oskab avalikus kohas sobivalt käituda ning teab, mida tohib, mida mitte.</p>	<p>5. Suudab lühikest aega ilma täiskasvanu kontrollita rühmas mängida ning teha koostööd omal viisil.</p> <p>6. Järgib mängudes ja tegevustes reegleid, eriti nende täitmist teiste poolt.</p> <p>7. Järgib sotsiaalset rutiini.</p>	<p>6. Loob sõprussuhteid.</p> <p>7. Saab aru oma-võõras-ühine tähendusest.</p> <p>8. Teeb vahet hea ja halva käitumise vahel.</p> <p>9. Mõistab, et inimesed võivad olla erinevad.</p> <p>10. Järgib kokkulepituid reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme.</p> <p>11. Selgitab oma seisukohti.</p> <p>12. Suudab oma emotsioone kirjeldada ning tugevaid emotsioone, nt rõõmu, viha, sobival viisil väljendada.</p> <p>13. Kirjeldab enda häid omadusi ja oskusi.</p> <p>14. Oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele.</p> <p>15. Algatab mängu ja tegevusi.</p> <p>16. Tegutseb iseseisvalt ja vastutab oma käitumise eest.</p> <p>17. Teab, mis võib olla tervisele kasulik või kahjulik ning kuidas ohutult käituda.</p> <p>18. Saab hakkama eneseteenindamisega ja tal on kujunenud esmased tööharjumused.</p> <p>19. Kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult ning tegevuse lõppedes koristab enda järelt.</p>
---	---	--

3.jagu

Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus

§ 6. Päevakava koostamise põhimõtted

- (1) Päevakava arvestab lasteaia lahtioleku aega ning laste vanuserühmi.
- (2) Laste eale vastavas päevarütmis vahelduvad igapäevatoimingud (söömine, riietumine, pesemine, ruumi korrastamine jm), laste vabategevused, mäng, loominguiline tegevus, liikumine ning pedagoogide kavandatud lõimitud õppe- ja kasvatustegevused. Kellaajaliselt on määratletud söögiajad, liikumis- ja muusikategevused, peod, planeeritud ühistegevused ja teatrietendused.
- (3) Üleminek ühelt tegevuselt teisele toimub sujuvalt.
- (4) Lastele kavandatakse piisavalt aega mänguks kui põhitegevuseks koolieelses eas.
- (5) Päevakava arvestab laste individuaalseid vajadusi: kuni kolmeaastastele lastele võimaldatakse vähemalt üks kord päevast uneaega ja vanematele lastele võimaldatakse vähemalt üks tund une- või puhkeaega.
- (6) Lapsed viibivad iga päev sõltuvalt ilmastikutingimustest 1-2 korda õues.
- (7) Lasteaia direktor kinnitab õppeaasta alguses lasteasutuse päevakava.
- (8) Päevakava on lastevanematele tutvumiseks rühmaruumi välja pandud.

§ 7. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise perioodi pikkus

- (1) Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias on korraldatud õppeaastati.
- (2) Lähtudes koolieelse lasteasutuse seadusest ja riiklikust õppekavast, algab õppeaasta 1. septembrist ja kestab 31. augustini. Aktiivne õppeperiood kestab 1. septembrist 31. maini.
- (3) Suvekuudel (juunis, juulis, augustis), mil osa lastest ja lasteaiatöötajatest viibivad suvepuhkusel, on rühmad liidetud.
- (4) Õppetöö vaheajad kattuvad koolivaheaegadega.
- (5) Suvised õppe- ja kasvatustegevused toimuvad peamiselt õues ning lähtuvad lasteaia õppekava ja vastava õppeaasta eesmärkidest ning põhimõtetest. Sel perioodil õppe- ja kasvatustegevuse päevikusse Stuudiumis sissekandeid ei tehta.

§ 8. Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine

- (1) Rühma õppe- ja kasvatustegevus kavandatakse nädala kaupa, kus on esitatud nädala eesmärgid, teemad, õppesisu ja õppevahendid ning õppe- ja kasvatustegevused.
- (2) Rühma nädala tegevuskava koostamisel lähtuvad õpetajad koduloolisuse printsiibist, lõimides õppe- ja kasvatustegevusi, valdkondi ja teemasid (lõimitud üldõpetuslik

- käsitlusviis). Õppe- ja kasvatustegevus seotakse rahvakalendri tähtpäevade, kodukoha ja kodukoha lähiümbruse inimeste, looduse ja asutustega.
- (3) Rühma nädala tegevuskava koostatakse elektroonselt Stuudiumis. (Stuudiumis mõiste töökava).
  - (4) Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel arvestab pedagoog lapse arengutaset, vanust ning lapse huve. Lapse kasvades ja arenedes lähtutakse õppesisu valikul üldjuhul põhimõttest-lähemalt kaugemale, üksikult üldisemale.
  - (5) Õppe- ja kasvatusprotsessi kavandamine on paindlik ja kavandatud nii, et võimaldab vajadusel läbi viia ka erinevaid tegevusi lähtudes tegevusliikidest. Õpetaja võib muuta kavandatud teemasid ja tegevusi vastavalt laste huvidele, vajadustele ja ühiskonnast tingitud muudatustele. Muudatused kajastuvad tunnikirjelduses.
  - (6) Lõimides eri valdkondade sisu ja tegevusi, arvestab õpetaja, et laps saab õppida turvalises, esteetilises, valikuvõimalusi pakkivas keskkonnas, nii individuaalselt, väiksemas grupis kui ka koos kogu rühmaga, nii toas kui õues. Õpitavaga (objektid, nähtused) tutvutakse loomulikus keskkonnas.
  - (7) Lõimingu saavutamist kavandab lasteaed õppekava arenduse ning õppe- ja kasvatustegevuse planeerimise käigus (lasteaed-kooli üldtööplaanis õppe- ja kasvatustegevust toetavad tegevused).
  - (8) Õppe- ja kasvatustegevuses on olulisel kohal mänguline õpe ja mängimine. Õpetajad loovad lastele tingimused erinevateks loov-, rolli-, ehitus-, jm mängudeks, praktiliste ülesannete täitmiseks ja lapsele jõukohaste tööde jaoks.
  - (9) Õppe- ja kasvatustegevuse kirjeldus kantakse rühma Stuudiumi päevikusse hiljemalt samal päeval kella 15.00.

§ 9. Eesti keele kui teise keele õpe

- (1) Lapsele, kelle kodune keel ei ole eesti keel, tagatakse eesti keele õpe.
- (2) Mitte-eesti kodukeelega lapsed omandavad eesti keele lõimitud tegevuste kaudu, millele võib lisanduda eesti keele tugiõpe.
- (3) Eesti keele õppe eeldatavate tulemuste kavandamisel arvestatakse nii laste arengutaset, vanust kui ka eesti keele õppe mahtu ning metoodikat.
- (4) Erivajadustega lapsele koostatakse eesti keele kui teise keele õpetamiseks vajadusel individuaalne arenduskava.

4. jagu

LAPSE ARENGU ANALÜÜSIMISE JA HINDAMISE PÕHIMÕTTED

§ 10. Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted

- (1) Lapse arengu analüüsimine ja hindamine on oluline lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapsevanemaga.
- (2) Lapse arengu hindamine on osa igapäevasest õppe- ja kasvatusprotsessist. Lapsi jälgitakse nii igapäevatoimingutes, vabamängus kui ka õpetaja suunatud tegevustes.
- (3) Lapse arengu hindamise aluseks on eeldatavad üldoskused ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemused.
- (4) Lapse arengut kirjeldatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi.

§ 11. Lapse arengu hindamise korraldus

Lapse arengu hindamisel kasutavad õpetajad järgmisi meetodeid:

- vaatlus,
- intervjuud (küsimustele vastamine kindla teema kohta),
- laste tööde analüüsid,
- ankeet lapsevanematele,
- fotod laste tegevustest,
- vestlus lapsega,
- arengu jälgimise mäng,
- sotsiaalsete oskuste mäng 6-7 aastastele,
- jmt.

Kokkuvõtteid ja analüüse lapse arengu hindamisest teostatakse meeskonnaga, kuhu kuuluvad vastavalt vajadusele mõlemad lasteaiaõpetajad, lasteaiaõpetaja abi, liikumis- ja muusikaõpetaja, tugispetsialistid, lapsevanem(ad).

Vähemalt üks kord aastas viiakse läbi arenguvestlus, mis annab tagasisidet lapse arengust ja õppimise tulemustest ning selgitab lapsevanema seisukohad ja ootused lapse arengu suhtes. Arenguvestlust täiendavad õpetaja tehtud märkmed lapse arengu kohta.

Lapse arengu hindamise ja arenguvestluse tulemus dokumenteeritakse „Isikuandmete kaitse seaduses“ sätestatud tingimustel. Juhtumipõhiste arenguvestluste protokollid säilitatakse direktori kabinetis.

Lapse arengu kohta koostatakse arengumapp, mis sisaldab lapse loomingut ja lapse enda arvamusi, lapse poolt joonistatud perepilti, õpetaja poolt üleskirjutatud intervjuusid jmt. Arengumappi kogutud materjal aitab analüüsida lapse arengut ning võib olla õpetajale abimaterjaliks arenguestluste läbiviimisel, kus lepitakse kokku lapse arengu toetamise ja edasise koostöö eesmärkides.

Kui laps vahetab rühma või lõpetab lasteaia, antakse talle arengumapp kaasa.

Lasteasutuse õppekava läbinule annab lasteasutus välja koolivalmiduskaardi, milles on kirjeldatud lapse arengu tulemused. Koolivalmiduskaardi koostamise aluseks on lapse arengu hindamise ja arenguestluste tulemused.

5. jagu

ERIVAJADUSTEGA LAPSE ARENGU TOETAMISE PÕHIMÕTTED

§ 12. Erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted

Erivajadusega laps lasteaias on laps, kelle võimetest, andekusest, tervises seisundist, keelelisest ja kultuurilisest taustast ning isiksuseomadustest tingitud arenguvajaduste toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas (mängu- ja õppevahendid, ruumid, õppe- ja kasvatusmeetodid jm) või rühma tegevuskavas.

Erivajadusega lapse õppe korraldamisel lähtub lasteaed kaasava õppe põhimõtetest, mille kohaselt üldjuhul õpib erivajadusega laps tavarühmas lasteaias kehtestatud õppekava alusel ja lapse erivajadusega arvestades. Erivajadusega lapse kaasamine tavaõppesse tähendab seda, et õpe peab olema paindlik, lapse eeldustele ja vajadustele kohandatud ning see peab haarama last lisaks õppetegevusele ka kõigisse teistesse tegevustesse lasteaias.

Arengulise erivajadusega lapse õppe korraldamisel lähtub lasteaed esmatasandi ennetuse põhimõttest, kus põhirõhk on rühmatasandil tehtaval tööl lapse individuaalsuse varajasel toetamisel ning tema erivajaduste märkamisel. Rühmaõpetajad jälgivad lapse individuaalset toimetulekut õppesituatsioonis.

§ 13. Erivajadustega lapse arengu toetamise korraldus

Lasteaed rakendab võimalikult varajasi ja efektiivseid sekkumismeetodeid lasteaia tasandil eelkõige õpihuvi säilitamiseks ning käitumise toetamiseks. Vajadusel kaasatakse pere või lasteaia algatusel spetsialistid väljastpoolt lasteaeda.

Varajase märkamise toetamiseks kaardistatakse lapse võimalikud erivajadused lasteaias.

Vajadusel kutsutakse kokku tugimeeskonna töörühm, kuhu kuuluvad arenguliste erivajadustega lapse rühmaõpetajad, tugispetsialistid, õppealajuhataja ja direktor.

Õppeaasta esimese kolme/nelja nädala jooksul selgitab lasteaia eripedagoog-logopeed koostöös rühmaõpetajatega välja eripedagoogilist, logopeedilist või muud tugiteenust vajavad lapsed.

Arenguliste erivajadustega lapse arengu ja toimetuleku jälgimiseks ja kaardistamiseks koostavad rühmaõpetajad koostöös lapsevanemaga, eripedagoog-logopeedi jt spetsialistidega lapsele individuaalse arenduskava.

Lapse individuaalses arenduskavas dokumenteeritakse üldandmed lapse kohta, lapse individuaalsuse märkamine ja toetamine, arenguliste erivajaduste tuvastamiseks läbiviidud pedagoogilise ja/või logopeedilise hindamise tulemused, õpetajate tähelepanekud õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades, lasteaia tugispetsialisti tähelepanekud, koostöö perekonnaga, kokkuvõtted arenguestlustest, lapsele rakendatud tugiteenused ja nende tulemuslikkus.

Vähemalt üks kord õppeaastas tehakse kokkuvõtte individuaalse arenduskava rakendumisest, arengukeskkonna sobilikkusest ning lapse edasistest vajadustest.

Lapse individuaalne arenduskava koostatakse Stuudiumis.

6. jagu

KOOSTÖÖ LAPSEVANEMAGA

§ 14. Lapsevanematega koostöö põhimõtted ja korraldus

- (1) Õpetajad loovad lapsevanemate ja peredega koostöösuhte, et lapse arengule ja õppetegevusele kõige paremini kaasa aidata.
- (2) Õpetajad edastavad lapsevanematele regulaarselt infot lapse arengu tulemustest.
- (3) Õpetajad jagavad lapsevanemaga vastutust lapse haridust puudutavas otsustusprotsessis.
- (4) Lapsevanemal on võimalus saada tuge ja nõu õppe- ja kasvatusküsimustes.
- (5) Rühma koosolekul tutvustavad õpetajad lapsevanematele õppeaasta tegevusplaane, rühmas kehtivaid reegleid ja töö põhimõtteid, lapse arengu eeldatavaid tulemusi õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades, üldoskuste arengut.
- (6) Lapsevanemal võimaldatakse osaleda õppe- ja kasvatusprotsessi kavandamises ja läbiviimises ning anda tagasisidet lasteaia tegevusele.
- (7) Lasteaias toimuvatest sündmusest saab lapsevanem infot otse rühma õpetajatelt, Stuudiumi kaudu, rühma stendilt või lasteaia kodulehelt.

7. jagu

ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD

- (1) Õppekava on avalik dokument ning seda korrigeeritakse vastavalt asutuses, vallas, ühiskonnas toimuvatele muutustele.
- (2) Kose-Uuemõisa Lasteaed-Kooli lasteaia õppekava vaadatakse üle ja analüüsitakse selle täitmist üks kord aastas õppenõukogus. Õppekava uuendamisel ja täiendamisel lähtutakse asutuse sise- ja välishindamisest.
- (3) Õppekava uuendatakse või täiendatakse seoses:
  - lasteaed-kooli puudutava seadusandluse muudatustega;
  - koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava muudatustega;
  - asutuse struktuuri, töökorralduse muudatustega;
  - õppenõukogu, hoolekogu, lastevanemate, vallavolikogu või vallavalitsuse poolt tehtud ettepanekutega.
- (4) Õppekava ja selle muudatused kinnitab lasteaed-kooli direktor õppenõukogu ettepanekul, kuulates ära hoolekogu arvamuse.
- (5) Õppekava on kõigile soovijatele kättesaadav Kose-Uuemõisa Lasteaed-Kooli direktori kabinetis ja veebilehel www.kula.ee.

VALDKOND MINA JA KESKKOND

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult;
- omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;
- väärtustab nii eesti kultuuritraditsioone kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone;
- väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ning ohutult;
- väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Valdkonna sisu:

- sotsiaalne keskkond: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis, lapsed mujal maailmas, üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid, tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha, ohuallikad ning ohutu käitumine;
- looduskeskkond: kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele;
- tehiskeskkond: ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus, digiharidus.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- valitakse valdkonna temaatika lapse igapäevaelust ja ümbritsevast keskkonnast, mis hõlmab sotsiaalset keskkonda, loodus- ja tehiskeskkonda, sealhulgas tervise- ja liikluskasvatust;
- suunatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides, kuulates helisid;
- lõimitakse erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arvutamist, vestlemist, ettelugemist, kehalist liikumist, kunstilist ja muusikalist tegevust;
- suunatakse last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma tervises seisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleeme püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ja märgatust ning kogetust järeltõlge tegema;
- suunatakse last materjale ja vahendeid säästlikult kasutama, hoolivalt ja heaperemehelikult käituma.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7 aastane laps:

- tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda omadusi, huvisid jne;
- kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone;
- nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid;
- nimetab Eesti riiklikke sümboleid ja rahvatraditsioone;
- mõistab, et inimesed on erinevad ning neil on erinevad vajadused;
- oskab eristada igapäevaelus tervisele kasulikku ja kahjulikku;
- julgeb keelduda (ühis)tegevus(t)est, kui osalemine on ennast ja teisi kahjustav või ohtlik;
- kirjeldab, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist;
- järgib isikliku hügieeni nõudeid, sealhulgas hammaste hoidmist ja hooldamist;
- suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt;
- kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi, seeni, loomi;
- kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädal, aastaring;
- selgitab, miks on valgus, temperatuur, vesi, muld, õhk taimedele, loomadele ja inimestele tähtsad;
- selgitab ilmastikunähtuste sõltuvust aastaegadest, öö ja päeva vaheldumisest;
- mõistab ja märkab enda ja teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale;
- kirjeldab võimalikke ohte kodus, veekogul, liikluses jm;
- teab, kuidas jalakäijana ohutult liigelda ning jalgrattaga lasteaia õuealal sõita.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

TEEMA	2 aastane	3 aastane	4 aastane
Mina	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ütleb vastuseks nime küsimisele oma eesnime. 2. Väljendab küsimisel enda äratundmist peeglis või fotol. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ütleb küsimise korral oma ees- ja perekonnanime. 2. Vastab õigesti küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk. 3. Ütleb vastuseks vanuse küsimisele oma ea või näitab seda sõrmedel. 	Teab oma ees- ja perekonnanime, vanust ja sugu.
Perekond ja sugulased	Tunneb oma pereliikmeid.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab pereliikmeid: ema, isa, õde, vend. 2. Teab õdede ja vendade nimesid. 	Teab oma pereliikmeid ja vanavanemaid.
Kodu	Räägib juhendamisel, foto järgi oma kodust ja kodus elavatest inimestest ning loomadest.	Vastab küsimustele oma kodu ja pereliikmete kohta.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Räägib oma kodust. 2. Nimetab oma kodukoha tuntumaid asutusi: lasteaed, kool, kauplused, raamatukogu jne.
Lasteaed	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osutab oma lasteaiale, mängukaaslastele ja rühmas töötavatele täiskasvanutele. 2. Orienteerub oma rühmaruumides. 3. Paneb täiskasvanu eeskujul asjad õigesse kohta. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab nimetada oma rühma nime. 2. Suudab leida oma koha rühmas (voodi, kapp, käterätik jm). 3. Nimetab rühmas olevaid esemeid. 4. Ütleb küsimise korral rühmakaaslaste ja õpetajate ning õpetajaabi nimed. 5. Vaatab teisi lapsi, mängib paralleelselt. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab lasteaia erinevate rühmade nimesid. 2. Teab lasteaia erinevate ruumide otstarvet. 3. Enne uue tegevuse alustamist korrastab eelneva koha. 4. Paneb iseseisvalt oma riided ettenähtud kohta. 5. Oskab ütelda, mida lasteaias töötavad täiskasvanud teevad. 6. Ühineb teiste laste mänguga.
Kool			Teab, et K-U L-K-is õpivad ka koolilapsed.

Ametid, elukutsed, tööd	<ol style="list-style-type: none"> 1. Matkib täiskasvanu eeskujul enimtuntud elukutsete esindajate tegevust. 2. Matkib koos täiskasvanuga lihtsamaid töövõtteid. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab pereliikmete koduseid toimetusi. 2. Matkib lihtsamaid töövõtteid. 3. Asetab töövahendid kokkulepitud kohta. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab küsimisel erinevaid elukutseid nende tegevuse alusel (pagar küpsetab saia, arst ravib jne). 2. Matkib erinevate elukutsete esindajate rolle. 3. Osaleb koos täiskasvanuga jõukohastes töödes.
Kodumaa, teised rahvused Eestis	<ol style="list-style-type: none"> 1. Leiab täiskasvanu juhendamisel teiste esemete seast Eesti lipu. 2. Matkib täiskasvanu eeskujul lihtsamaid rahvakombeid (liulaskmine, munade koksimine jm). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osaleb jõukohasel viisil vanemate laste ja täiskasvanute tegevuses kodumaale tähtsatel päevadel (ruumide kaunistamine, laulude laulmine, peoriie kandmine jm). 2. Leiab Eesti lippu nähes erinevate värvide seast Eesti lipu värvid. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab riigi nime, kus ta elab. 2. Nimetab tuntumaid Eesti rahvakalendri tähtpäevi, millel ta on osalenud (mardipäev jm). 3. Tunneb Eesti rahvuslindu ja rahvuslille.
Tähtpäevad, pühad ja kombed	Osaleb tähtpäevade tähistamisel.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Räägib oma sünnipäevast (kuidas tähistatakse). 2. Nimetab küsimise korral pühadega seotud tegevusi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab tuntumaid rahvakombeid. 2. Jutustab peresisestest tähtpäevadest.
Üldnimelikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mõistab keeldude tähendust. 2. Reageerib täiskasvanu vastavale korraldusele. 3. Täiskasvanu meeldetuletamisel jätab ära minnes hüvasti (nt lehvitab). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab mõistete <i>hea ja paha</i> tähendust. 2. Meeldetuletamise korral tervitab, jätab hüvasti, palub ja tänab. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab elementaarseid viisakusreegleid. 2. Mõistab hea ja halva tähendust. 3. Teab lihtsamaid lauakombeid.
Sõprus ja abivalmidus	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osutab või ütleb küsimisel oma sõbra nime. 2. Lohutab täiskasvanu eeskujul haiget saanud mängukaaslast. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Küsimise korral nimetab oma sõprade nimed. 2. Oskab haiget saanud sõpra lohutada. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Loob lühiajalisi sõprussuhteid. 2. Lohutab omaalgatuslikult kaaslast.
Hoolivus, turvalisus ja	Tunneb end tuttava täiskasvanuga turvaliselt.	1. Tunneb huvi kaaslaste tegevuse vastu.	1. Teab, et kaaslastega tuleb arvestada.

tähelepanelik- kus		2. Püüab kaaslastega arvestada.	2. Märkab teiste erinevaid emotsioone (rõõm, kurbus jm). 3. On tähelepanelik täiskasvanu palvete ja soovide suhtes.
Suhtumine erinevustesse		Kirjeldab täiskasvanu juhendamisel pildi järgi erinevaid inimesi.	1. Selgitab kuulnud muinasjutu tegelaste käitumise põhjal hea ja halva tähendust. 2. Kirjeldab küsimise korral, mille poolest inimesed on erinevad (juuste pikkus ja värv jm).
Ehitised	Tunneb ära oma kodu ja lasteaia.	Tunneb ära oma kodu ja lasteaia ning tuttavad teenindusasutused.	1. Oskab nimetada maja põhilisi osi (uks, aken jne). 2. Nimetab majas asuvaid eriotstarbelisi ruume.
Kodumasinad	Osutab küsimise korral pildil olevale kodumasinale.	Oskab küsimise korral nimetada kodus kasutatavaid kodumasinaid ja – elektroonikat (kell, pliit, külmkapp, pesumasin, televiisor, arvuti jm).	Nimetab kodumasinaid, teab nende otstarvet.
Jäätmed	Viskab täiskasvanu eeskujul prahi prügikasti.	Leiab loodusest prahti ja toob selle kokkulepitud kogumiskohta (prügikast, prügikott, ämber).	Mõistab ja selgitab, miks praht visatakse prügikasti.
Tervise väärtustamine	Juhendamisel peseb ja kuivatab käsi enne sööki, peale potil käimist.	Peseb käsi enne sööki, peale wc kasutamist, siis kui need on märdunud.	Selgitab, miks ja kuidas tuleb hoida enda tervist.
Hammaste tervis	Osutab küsimise korral hammaste hooldamiseks vajalikele vahenditele (hambahari, hambapasta).	1. Teab hammaste hooldamise vahendeid. 2. Harjab hambaid täiskasvanu abiga.	Peseb hambaid täiskasvanu suulisel juhendamisel.

Tervislik toitumine	Osutab küsimise korral erinevatele toiduainetele.	Nimetab erinevaid toiduaineid.	Teab, millised toiduained on tervisele kasulikud, millised vähem kasulikud või kahjulikud.
Inimkeha tundmine	Osutab täiskasvanu eeskujul oma kehaosadele: pea, käed, jalad, kõht, silmad, suu, nina, kõrvad.	Osutab küsimise korral peale, kätele, jalgadele, silmadele, suule, ninale ja kõrvadele.	Selgitab küsimise korral, milleks on vajalikud silmad, kõrvad, nina, jalad jne).
Ohutus ja turvalisus	1. Täiskasvanu meeldetuletamisel järgib kokkulepituid reegleid. 2. Osutab küsimise korral teravale esemele, mis võib haiget teha.	Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud (nuga, käärid jm).	1. Teab, millistest reeglitest peab rühmas kinni pidama. 2. Selgitab, et reeglid on vajalikud ohutuse tagamiseks.
Kodukoha loodus, veekogud, kodupaiga mets- ja koduloomad, taimed, seened ja putukad	Leiab täiskasvanu juhendamisel loodusest ja pildilt puu, lille, seene.	1. Tunneb rõõmu looduses (õues) viibimisest. 2. Oskab osutamise korral nimetada metsa, muru, lille, puud.	1. Nimetab mõnda lasteaia õuealal ja pargis kasvavat puud, lille. tunneb ära jõe, tiigi. 2. Nimetab seene osadena kübara ja jala.
Loomad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	1. Nimetab tuntumaid koduloomi (nt kass, koer). 2. Leiab mänguasjade seast ja pildilt tuttava looma. 3. Osutab küsimise korral looma erinevatele kehaosadele (pea, saba, käpad). 4. Osutab küsimise korral linnule, konnale, kalale.	1. Oskab küsimise korral nimetada tuttavat looma ja tema kehaosi. 2. Oskab küsimise korral nimetada tuttavat lindu. 3. Teab, et mõned loomad elavad metsas ja mõned inimeste juures kodus.	1. Kirjeldab erinevate loomade erinevaid elupaiku (hunt elab metsas, kass elab kodus, kala elab jões jne). 2. Nimetab linnu kehaosi (pea, nokk, tiivad, suled). 3. Nimetab tuntumaid veeelanikke (nt. konna ja kala).
Putukad: erinevad elupaigad ja eluviisid,	Osutab küsimise korral mõnele tuttavale putukale (lepatriinu, liblikas, kärbes jm).	Oskab nimetada tuttavaid putukaid (lepatriinu, sipelgas, mesilane jt.).	Oskab nimetada ja kirjeldada mõnda tuttavat putukat.

välimus, kasv, areng			
Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng	Leiab juhendamisel loodusest või pildilt tuttava puu, lille, puu-, juur- või aedvilja.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eristab tuntumaid puu- ja aedvilju välimuse ning nimetuse järgi. 2. Oskab osutamise korral nimetada tuttavat lille, puud. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eristab okaspuid lehtpuudest. 2. Nimetab 1-2 lehtpuud (kask, vaher) ning 1-2 okaspuud (kuusk, mänd). 3. Kirjeldab, mida tuttavatest köögi- ja puuviljadest valmistada saab.
Öö ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses	Osutab küsimise korral päikesele ja kuule.	Oskab küsimise korral iseloomustada ööd (on pime) ja päeva (on valge).	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eristab ja nimetab päeva ja ööd. 2. Selgitab öö ja päeva erinevusi (sh. seostamine inimeste tegevusega).
Aastaajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused	Teeb täiskasvanu eeskujul lihtsamaid töid looduses (lindude toitmine, puuokste korjamine, lehtede tõstmine hunnikusse jm).	Oskab nimetada talve ja suve iseloomulikke nähtusi (talvel sajab lund, on külm. suvel saab ujuda, on soe).	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab aastaegadele iseloomulikke lihtsamaid tunnuseid. 2. Selgitab, mida talvel lindudele söögiks panna, kelle jaoks pannakse kevadel üles pesakaste jm.
Ilmastik: erinevad ilmastikunähtused	Matkib täiskasvanu eeskujul liigutuste ja häälega erinevaid ilmastikunähtusi (nt. vihasadu, tuule puhumine).	Oskab nimetada erinevaid ilmastikunähtusi (sajab lund, vihma, paistab päike).	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab erinevaid ilmastikunähtusi, seostab neid aastaegadega (talvel sajab lund).

			2. Tunnetab seoseid: päike paistab- ilm muutub soojaks. sajab vihma- tekivad lombid jm.
Inimese mõju loodusele: loodushoid, säästev areng	Viskab täiskasvanu eeskujul prahi prügikasti.	1. Mõistab, et lilli nopitakse vaasi panekuks. 2. Teab, et prügi visatakse selleks ettenähtud kohta.	1. Teab, et loodust tuleb hoida (ei murra puuoksi, ei piina loomi jm). 2. Põhjendab, miks tuleb visata prügi prügikasti. 3. Nimetab esemeid, mis ei kuulu loodusesse- on inimese valmistatud.
Valguse, temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ning loomadele	1. Kastab koos täiskasvanuga lilli. 2. Koos täiskasvanuga annab loomadele (ka mänguloomadele) süüa ja juua. 3. Osutab küsimise korral liivale, mullale, veele, lumele.	1. Teab, et taimed, loomad ja inimesed vajavad kasvamiseks vett ja toitu. 2. Osutab küsimise korral soojale ja külmale (nt vesi, radiaator). 3. Selgitab küsimise korral, et lumi ja jää muutuvad sulades veeks.	1. Küsimise korral kirjeldab, et suvel on soe ja talvel on külm. 2. Kirjeldab lühidalt soojuse, valguse ja toidu vajalikkust inimeste, taimede ja loomade kasvamiseks. 3. Kirjeldab puhast vett. 4. Põhjendab, miks on õhk inimestele, taimedele ja loomadele vajalik.
Valgusfoori ja tänava ületamine		1. Teab valgusfoori ja tulede tähendust (punane, kollane, roheline). 2. Teab mõisteid sõidutee, kõnnitee.	1. Osutab küsimise korral autoteele, kõnniteele- teele, kus inimesed käivad. 2. Selgitab, miks maanteedel on ülekäigurajad (sebrad) ja valgusfoorid. 3. Selgitab, miks autoteed peab ületama ettevaatlikult.
Liiklusmärgid		Teab liiklusmärkide tähtsust (aitavad ohutult liigelda).	1. Märkab kodukohas olevaid liiklusmärke, küsib nende tähendust. 2. Tunneb mõnda kodukoha liiklusmärki, selgitab nende tähendust.

Sõidukid	Osutab küsimise korral maanteel sõitvatele autodele, bussidele.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab küsimise korral nimetada sõidukeid (auto, rong, buss, lennuk, laev, tramm, troll). 2. Teab liiklusvahendeid ja eriotstarbelisi sõidukeid. 3. Teab jalgrattaga sõitmise nõudeid (kiiver). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab erinevaid sõidukeid ja teab nende otstarvet. 2. Teab eriotstarbelisi sõidukeid, kirjeldab neid.
Helkur, turvatool ja -vöö	Osutab küsimise korral helkurile oma riiete küljes.	Teab helkuri kasutamise vajalikkust.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Põhjendab helkuri kandmise vajadust. 2. Põhjendab turvatooli ja turvavöö kasutamise vajalikkust.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

TEEMA	5 aastane	6 aastane	7 aastane
Mina	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab öelda oma nime, vanust ja sugu (tüdruk, poiss). 2. Nimetab, mis talle meeldib või ei meeldi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Räägib iseendast ja oma huvidest. 2. Teab oma õigusi ja kohustusi. 3. Jutustab oma kohast perekonnas. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab end tutvustada. 2. Teab oma kohustusi ja õigusi. 3. Kirjeldab enda omadusi ja huve.
Perekond ja sugulased	Kirjeldab oma perekonda (pereliikmed+ onu ja tädi, pereliikmete nimed ja perekonnanimed).	1. Räägib pere ühtekuuluvustundest ja sugulastevahelisest läbikäimisest, pere traditsioonidest ja ühistest ettevõtmistest.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab oma pereliikmeid ja lähisugulasi. 2. Teab, et pered võivad olla erinevad. 3. Jutustab oma vanavanematest.
Kodu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab oma kodu: eramu, korter, talumaja. 2. Nimetab kodu asukoha: Kose, Kose-Uuemõisa alevik. 3. (tänav), maal (talukoha nimi), küla 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab kirjeldada oma kodu ja kodukohta (kodu, pere, loomad, naabrid jm). 2. Nimetab kodukoha tuntumaid asutusi: lasteaed-alkool, Kosejõe Kool, raamatukogu jm. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab kirjeldada oma kodu ja kodukohta. 2. Teab kodust aadressi.

	4. Kirjeldab pereliikmete koduseid tegevusi ja nimetab oma kohustusi nende hulgas.		
Lasteaed	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab oma lasteaia rühma nime, tunneb lasteaed- algkooli logo ja lippu. 2. Oskab kirjeldada oma tegevusi ja mängu. 3. Teab nimetada lasteaia töötajaid ja nende tegevusi. 4. Teab oma, võõra ja ühise tähendust. 5. Mängib koos teiste lastega. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab oma lasteaia asukohta, logo ja lippu. 2. Nimetab lasteaia töötajaid ja nende tegevusi. 3. Teab oma rühma reegleid. 4. Paneb ise oma märjad riided kuivama. 5. Mängib koos grupi lastega, peab tähtsaks ausat mängu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab lasteaia aadressi, logo tähendust. 2. Nimetab erinevaid ameteid lasteaias ja nende vajalikkust. 3. Kirjeldab lasteaia kodukorda ning teab rühmareegleid ja traditsioone (peod, mängupeod, pere päevad, näitused, teatriprojekt jm). 4. Teab nimetada mõnda lähiümbruse lasteaeda. 5. Algatab ise ühis- ja grupimänge.
Kool	Teab, et koolis õpitakse.	Nimetab lasteaia ja kooli erinevusi.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab kooli kui õppimise kohta. 2. Oskab kirjeldada, mille poolest lasteaed koolist erineb. 3. Teab nimetada mõnda lähiümbruse kooli.
Ametid, elukutsed, tööd	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab nimetada vanemate ameteid. 2. Kirjeldab üldtuntud elukutseid oma kodukohas. 3. Loetleb tuntumate ametite juurde kuuluvaid töövahendeid. 4. Põhjendab mängu- või töökoha korrastamise vajadust. 5. Osaleb jõukohastes töödes. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab vestluses enimtuntud ametite vajalikkust. 2. Abistab kodutöodes ja lasteaia igapäevatoimingutes. 3. Mõistab seoseid inimeste ja töö vahel (kaubatooja - majandus-juhataja – kokk – õpetajaabi - laps). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab nimetada pereliikmete elukutseid ja ameteid. 2. Teab ja oskab kirjeldada erinevaid elukutseid ning nende vajalikkust. 3. Mõistab töö ja vastutuse tähtsust. 4. Soovib osaleda jõukohastes kodutöodes. 5. Selgitab raha otstarvet.
Kodumaa, teised rahvused Eestis	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab oma rahvust ja keelt ning riigi tähtsamaid sümboleid. 2. Oskab nimetada sündmusi, mille puhul heisatakse riigilippu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tunneb Eesti sümboolikat. 2. Leiab ja nimetab Eesti kaardilt tuttavaid kohti. 3. Nimetab mõnda tuntud eestlast. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab Eesti riigi sümboleid (lipp, hümn, vapp, lind, lill, kivi, kala). 2. Teab koduvalla/-linna nime ja sümboleid.

	3. Oskab nimetada erinevaid rahvusi oma rühmas ja kodukohas.	4. Tunneb fotol või pildil ära Eesti presidendi. 5. Nimetab mõnda Eestis elavat teist rahvust.	3. Oskab Eesti kaardil näidata oma kodukohta. 4. Teab Eesti Vabariigi presidendi nime. 5. Oskab nimetada teisi rahvusi ja keeli ning teab nende kombeid ja traditsioone. 6. Suhtleb teisest rahvusest lastega. 7. Teab nimetada Eesti lähinaabreid (Läti, Soome, Rootsi, Venemaa).
Tähtpäevad, pühad ja kombed	1. Kirjeldab tähtpäevi peres. 2. Oskab kirjeldada tuntumaid rahvakombeid (vastlad, mardipäev, kadripäev) ja nendega seotud tegevusi.	1. Kirjeldab tuntumate rahvakalendri tähtpäevadega seotud kombeid. 2. Nimetab eesti rahvustoite, mida ta on ise söönud. 3. Mõistab rahvakommete, kõnekäändude, vanasõnade jm. tähendusi, tähtsust. 4. Jutustab kodukohas toimunud üritustest, millel ta ise on osalenud.	1. Teab eesti rahva traditsioone ja kombeid. 2. Teab tähtpäevi ja nende tähistamise vajalikkust 3. (tarkusepäev, emakeelepäev, lastekaitsepäev, sõbrapäev jm). 4. Oskab kirjeldada tähtpäevade tähistamist oma lasteaias, kodus, kodukohas (kolmekuningapäev, volbripäev, jaanipäev, hingedepäev jm). 5. Oskab nimetada riiklikke pühi ja nendega seotud traditsioone (riigi aastapäev, võidupüha jm).
Üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid	1. Teab ja mõistab <i>õige ja vale</i> tähendust. 2. Teab üldtuntud viisakusreegleid. 3. Tunneb ja järgib lauakombeid.	1. Põhjendab viisakusreeglite järgimise vajalikkust. 2. Kirjeldab, millised reeglid kehtivad tema kodus. 3. Kasutab söömisel nuga ja kahvlit.	1. Teab mõistete <i>ausus ja autus</i> tähendust ning oskab vastavalt käituda. 2. Oskab järgida käitumisreegleid erinevates olukordades (kaupluses, teatris, kirikus, kalmistul jm).

			<p>3. Mõistab vastutust oma tegude ja käitumise eest.</p> <p>4. Oskab süüa noa ja kahvliga.</p>
Sõprus ja abivalmidus	<p>1. Nimetab küsimise korral sõbra positiivseid omadusi.</p> <p>2. Oskab sõpra lohutada ja abistada.</p> <p>3. Oskab andeks anda ja leppida.</p>	<p>1. Loob püsivamaid sõprussuhteid.</p> <p>2. Põhjustab, miks on hea omada sõpra/ sõpru.</p>	<p>1. Oskab luua ja hoida sõprussuhteid. Teab sõpruse tähendust, oskab kirjeldada sõbraks olemist ning sõber olla.</p> <p>2. Kirjeldab tundeid, mis tekivad tülitsetes ja leppides.</p>
Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus	<p>1. Märkab kaaslast ja oskab teisi arvestada.</p> <p>2. Oskab väljendada oma emotsioone teisi arvestavalt (rõõm, mure jm).</p>	<p>1. Märkab ja mõistab enda ja teiste (ka pildil ja fotol) emotsioone (hirm, kurbus, üllatus, viha, rõõm).</p> <p>2. Tuleb toime tugevate emotsioonidega.</p>	<p>1. Oskab kirjeldada oma tundeid ja emotsioone.</p> <p>2. Oskab kaasinimestega tähelepanelikult käituda (vanemad, vanavanemad jt).</p>
Suhtumine erinevustesse	<p>1. Oskab kirjeldada inimeste erinevusi (keeleline, rassiline, vanuseline, tervisest tulenev) ja abivahendeid (prillid, ratastool, vaegnägeminevalge kepp, vaegkuulminekuuldeaparaat).</p>	<p>1. Mõistab, et inimeste huvid ja arvamused võivad olla erinevad.</p> <p>2. Selgitab erinevate abivahendite (prillid, ratastool jm) vajadust.</p>	<p>1. Oskab arvestada oma arvamusest ja huvidest erinevate huvide ja arvamustega.</p> <p>2. Teab nimetada erivajadustega inimestele vajalikke abivahendeid.</p> <p>3. Pakub abi erivajadustega inimestele oma võimete ja võimaluste piires.</p>
Ehitised	<p>1. Kirjeldab kodumaja omapära: maja osad ja nende otstarve, ruumid ja nende sisustus.</p> <p>2. Oskab nimetada erinevaid ruume lasteaias ning teab nende otstarvet.</p> <p>3. Oskab kirjeldada lasteaias õueala ning seal kasutatavaid vahendeid.</p>	<p>1. Nimetab materjale, mida kasutatakse maja ehitusel, ruumide remontimisel.</p> <p>2. Märkab ja nimetab erinevaid ehitisi (mõisahoone, matusekabel, kirik, uued eramajad, talumajad, tööstushooned, sillad, laululava jm).</p> <p>3. Võrdleb vanaaja ehitisi kaasaegsetega.</p>	<p>1. Oskab kirjeldada vanaaja kodu ja selle sisustust, teab nimetada kõrvalhooneid ning nende otstarvet.</p> <p>2. Oskab nimetada maja ehituseks kasutatavaid materjale (puit, kivi jm).</p> <p>3. Oskab nimetada teenindusasutusi ja nende vajalikkust (kauplus, juuksla, polikliinik, pank, apteek,</p>

			kingsepatöökoda, kaubanduskeskus jm). 4. Teab nimetada kodukohale olulisi ehitisi (mõis, kirik, veski, koduloomuuseum, kauplused, postimaja, koolid, raamatukogu jm).
Kodumasinad	1. Kirjeldab kodumasinaid ja – elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte.	Teab kodumasinaid, nende otstarvet ja nendega seotud ohte.	1. Kirjeldab kodumasinaid ja – elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte (kirjeldused on täpsemad, võivad lisanduda põllutöömasinad).
Jäätmed	1. Kirjeldab, kuidas tema kodus prügi sortitakse. 2. Teab, et prügi koht on prügikastis.	Selgitab, miks prügi sortitakse.	1. Teab, miks on vaja prügi sortida (paber, plast, patareid). 2. Oskab kirjeldada asjade korduva kasutamise võimalusi. 3. Mõistab asjade säästliku kasutamise vajalikkust (tarbetud ostud, raiskamine).
Tervise väärtustamine	Nimetab tervist hoidvaid tegevusi (nt tervislik toitumine, piisav kehaline aktiivsus, piisav uni ja puhkus, mäng, hea tuju, meeldivad suhted).	1. Selgitab, kuidas hoida enda ja teiste tervist. 2. Selgitab, miks suitsetamine, alkoholi ja mõnuainete tarvitamine kahjustab tervist. 3. Kirjeldab, kuidas tunneb end tervena, haigena.	1. Kirjeldab, mida tähendab tema jaoks terve olemine. 2. Kirjeldab, kuidas hoida enda ja teiste tervist (näited tervisliku käitumise ja riskikäitumise vältimise kohta). 3. Teab, mis on haigus. 4. Teab, milline tegevus või käitumine kahjustab tervist (suitsetamine, sh passiivne suitsetamine, alkoholi tarvitamine, narkootikumid, vägivald).
Hammaste tervis	1. Peseb hambaid täiskasvanu juhendamisel.	1. Selgitab, miks tekivad hambaaugud.	1. Selgitab, miks tekib hambakaaries (hambaaugud).

	2. Nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine).	2. Põhjendab, miks piimahambad ära tulevad (nende asemele kasvavad jäävhambad).	2. Järgib hammaste hooldamise ja hoidmise põhimõtteid igapäevaelus.
Tervislik toitumine	Nimetab toiduaineid, mida tuleks süüa iga päev.	Oskab jutustada toidupüramiidi järgi tervislikust toitumisest.	Oskab nimetada, milliseid toiduaineid on vaja iga päev süüa rohkem ja milliseid vähem, et olla terve.
Inimkeha tundmine	Oskab nimetada kehaosi ja teab nende vajalikkust.	Tunneb oma keha, tunneb kehaosi ja mõnda siseorganit selgitab nende vajalikkust.	1. Selgitab, mis on südame ja kopsude kõige olulisem ülesanne, ning teab, millised tegevused aitavad neid hoida tervena. 2. Teab tüdruku ja poisi erinevusi.
Ohutus ja turvalisus	1. Nimetab kohti, esemeid ja aineid, mis võivad olla ohtlikud (nt trepid, rõdu, aknad, kuum toit/vedelik, lahtine tuli, ravimid, kemikaalid, terariistad, elekter, veekogud, ehitised). 2. Nimetab tegevusi, mis võivad olla ohtlikud (talvel jääle minek, mängimine ohtlikes kohtades, nt tänaval, liivakarjääris, ehitisel. ujumine täiskasvanu järeelvalveta rattasõit kiivrita). 3. Selgitab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole. 4. Selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna.	1. Märkab kohti, esemeid ja aineid, mis võivad olla ohtlikud, teavitab sellest teisi lapsi ja täiskasvanuid. 2. Oskab vajadusel paluda abi. 3. Nimetab hädaabi numbrit 112 ja teab, millal seda kasutatakse.	1. Teab ja tunneb ümbritsevaid ohte (olukordadest, inimestest, keskkonnast, loomadest ja käitumisest põhjustatud ohud). 2. Teab, millised on turvalise käitumise reeglid erinevates situatsioonides ja keskkondades. 3. Nimetab hädaabinumbri 112 ja oskab seda kasutada. 4. Teab ja kirjeldab, kuidas tegutseda ohuolukordades (vette kukkumine, läbi jää vajumine, tulekahju, põletus, teadvuseta või raskelt vigastada saanud kaaslane). 5. Selgitab, kuidas käituda eksinuna linnas/maal või metsas.

<p>Kodukoha loodus: veekogud, kodupaiga mets- ja koduloomad. taimed, seened ja putukad</p>	<ol style="list-style-type: none"> Oskab nimetada oma kodukoha olulisemaid veekogusid (jõgi, tiik) ning kooslusi (põld, mets, park, aas, niit, soo). Oskab nimetada tuntumaid seeni ja kirjeldada neid, mis kasvavad kodukoha metsas. 	<ol style="list-style-type: none"> Nimetab kodukoha erinevaid veekogusid: Kuivajõgi, Pirita jõgi, Vesiroositiik, tiik Tiigi tänaval, allikad ja oja Kalda tänaval. Tunneb ja kirjeldab õueala ja lähiümbruse puid, taimi, loomi, mõnda lindu. Nimetab mõne söögi- ja mürgiseene (kukeseen, pilvik, kärbseseen jm). selgitab, miks seeni korjatakse noaga. Kirjeldab lähiümbruse maavarade (liiv, savi, muld) erinevusi ja kasutamise võimalusi. Kirjeldab erinevaid kooslusi: mets, aas, park, põld, veekogu, soo. 	<ol style="list-style-type: none"> Oskab kirjeldada kodukoha loodust, nimetada ning iseloomustada metsloomi, koduloomi ja putukaid. Oskab nimetada teravilju, mida kasutatakse söögiks või mis kasvavad kodukoha lähedal põldudel.
<p>Loomad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng</p>	<p>Oskab nimetada tuttavaid loomi, kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Nimetab tuntumaid erineva elupaiga ja -viisiga loomi ning kirjeldab nende välimust. Põhjendab, miks mõned linnud lendavad lõunamaale, mõned loomad jäävad talveunne. Nimetab kodukoha paigalinde (tihane, varblane, hallvares, suurkirjurähn, tuvi jt). Kirjeldab kala ja konna iseloomulikke tunnuseid. 	<ol style="list-style-type: none"> Nimetab tuntumaid erineva elupaiga ja-viisiga loomi ning kirjeldab nende välimust. Teab loomade käitumise erinevusi eri aastaegadel (rändlinnud, talveuni, pesaehitus ja poegade toitmine).
<p>Putukad: erinevad elupaigad ja eluviisid,</p>	<p>Teab putukate elupaiku: mesilane ja mesilastaru, sipelgas ja sipelgapesa.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Kirjeldab tuttavate putukate välimust ja elupaiku. Selgitab, miks mõned putukad võivad olla ohtlikud. 	<p>Oskab kirjeldada tuttavate putukate välimust ja nende elupaiku.</p>

välimus, kasv, areng			
Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng	<ol style="list-style-type: none"> Oskab nimetada ning kirjeldada tuttavaid puid, lilli, puu- ja köögivilju, teab nende kasvukohta. Teab, kus kasvab ajalooline Kõlli-Tooma tamm. 	<ol style="list-style-type: none"> Nimetab ja kirjeldab tuttavaid puid, põõsaid, lilli, puu- ja köögivilju. Loetleb puu osi (juured, tüvi, võra, oksad). taime osi (juured, vars, lehed, pungad, õied). Nimetab leht- ja okaspuude vilju (tammetõru, männikäbi, kastanimuna, õun jm). 	<ol style="list-style-type: none"> Oskab nimetada ja kirjeldada aias, metsas kasvavaid taimi (marjad: mustikas, maasikas, pohl, sõstar, tikker. puud: õunapuu, pirnipuu, kirsipuu, toomingas, pihlakas jm). Teab, kuidas on Kõlli-Tooma tamm oma nime saanud.
Õö ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses	Eristab ning nimetab päeva ja ööd (päeva ja öö vaheldumise iseloomustamine ning seostamine taimede ja loomade tegevusega).	Nimetab ja kirjeldab päeva erinevaid osi, seostab neid inimeste ja loomade tegevusega, looduses toimuvate muutustega.	Kirjeldab oma sõnadega loodust ja inimesi erinevates tsüklites: ööpäev, nädal, aastaring.
Aastaajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused	Oskab nimetada kõiki aastaaegu ja neid iseloomustada.	<ol style="list-style-type: none"> Nimetab aastaaegu õiges järjekorras, kirjeldab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid. Kirjeldab, kuidas saab inimene lindude, loomade ja taimede eest hoolitseda erinevatel aastaegadel. Põhjendab, miks loomade ja lindude elutingimused talvel raskemad on. 	<ol style="list-style-type: none"> Seostab muutusi looduses aastaegade vaheldumisega ning oskab neid kirjeldada. Oskab nimetada inimeste iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (seemnete külvamine, taimede istutamine, põldude kündmine, mererannas päevitamine, veekogudes ujumine, jalgrattaga sõitmine, lehtede riisumine, suusatamine jne). Oskab nimetada loomade iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (ehitavad pesa, toidavad

			poegi, talveuni, rändamine lõunasse jm).
Ilmastik: erinevad ilmastiku- nähtused	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab ilmastikunähtusi ja kirjeldab neid. 2. Teab õhu vajalikkust ja kasutamist. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab ilmastiku muutuste seostest taimede, loomade ja inimestega (lehed langevad, inimesed riietuvad ilmale vastavalt jm). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab ilmastikunähtuste seost aastaegadega. 2. Kirjeldab ilma (pilves- pilvitu, kuiv- vihmane jm).
Inimese mõju loodusele: loodushoid, säätsev areng	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mõistab, et joogivett on vaja kokku hoida (hambapesu, nõudepesu, joogiks võetud vesi). 2. Mõistab, et elektrit tuleb kokku hoida (kustutab toast lahkudes tule). 3. Teab, et inimene saab talvel loomi aidata. 4. Mõistab, et on vaja istutada puid ja muid taimi. 5. Oskab hoida enda ümber puhtust looduses, kodu ümbruses jm. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Põhjendab, miks on vaja hoolitseda looduse eest. 2. Selgitab, kuidas mõned inimeste loodud esemed mõjuvad loodusele halvasti (auto heitgaasid, põlev plastmass, prahi loopimine metsa alla jm). 3. Selgitab, et looduse säästmiseks saab paljusid inimeste valmistatud esemeid taaskasutada. 4. Selgitab, kuidas loodusvarasid säästlikult kasutada. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Suhtub ümbritsevasse hoolivalt ning käitub seda säästvalt. 2. Kirjeldab, millised on inimtegevuse positiivsed ja negatiivsed mõjud tema koduümbruse loodusele. 3. Teab, kuidas talvel loomi, linde aidata ja oskab seda teha. 4. Teab, kuidas viga saanud või inimese poolt hüljatud looma aidata. 5. Teab prügi sortimise vajalikkust ning oskab sortida lihtsamat prügi (pudelid, paber, olmeprügi). 6. Soovib osaleda looduse korrastamise.
Valguse, temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ning loomadele	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks vett, valgust, toitu, õhku. 2. Oskab kirjeldada erineva temperatuuri mõju taimedele, loomadele ja inimestele. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab, miks taimed, loomad ja inimesed vajavad kasvamiseks vett, valgust, toitu ja õhku. 2. Põhjendab loomade ja taimede erinevust maakera erinevates paikades sealse erineva temperatuuriga. 3. Nimetab erinevaid veekogusid (jõgi, järv, meri, ookean). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab valguse, temperatuuri, vee, toitainete ning õhu tähtsust taimedele, loomadele ja inimestele. 2. Toob näiteid elus- ja eluta looduse kohta.
Liiklus	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab oma teed kodust lasteaeda. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab leida lasteaia asukohta kaardil. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab lasteaia asukohta kaardil.

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Teab, mille poolest erineb sõidutee kõnniteest. 3. Teab, kuidas kõndida kõnniteel. 4. Teab, kui kõndida sõiduteel, siis vasakus servas. 5. Oskab kirjeldada liiklemise ohtusid erinevates ilmastikuoludes. 6. Teab, kuidas erineb liiklus linnas ja maal. 7. Teab, kus ja kuidas sõita jalgrattaga. 8. Teab, mis numbril saab kutsuda abi. 9. Teab kui vajalik on liikluspolitsei töö. 	<ol style="list-style-type: none"> 2. Oskab kirjeldada oma teekonda kodust lasteaeda. 3. Oskab nimetada ohtusid lasteaia ümbritsevas liikluskeskkonnas. 4. Oskab selgitada erinevusi maa- ja linnaliikluse keskkonnas. 5. Teab rulluisegade ja rulaga sõitmise nõudeid (turvavarustus, ohutud paigad). 6. Oskab selgitada, miks võivad liiklusõnnetused juhtuda, mis on selle tagajärjed ning arvestab seda oma liiklemisel. 7. Teab liiklemise erinevusi valges, pimedas, lähtuvalt aastaegadest. 8. Laps teab, kuidas tegutseda liiklusõnnetuse korral, oskab kutsuda abi. 	<ol style="list-style-type: none"> 2. Teab, millised on ohutu liiklemise reeglid Kose-Uuemõisa tänavatel ja liikleb sellele vastavalt. 3. Oskab nimetada erinevusi maa- ja linnaliikluse keskkonnas. 4. Teab, miks ja millal võivad liiklusõnnetused juhtuda ning arvestab seda oma liiklemisel. 5. Tunneb ja põhjendab liiklemise erinevusi valges, pimedas, lähtuvalt aastaegadest. 6. Oskab tegutseda liiklusõnnetuse korral, oskab kutsuda abi, valida hädaabinumbrit. 7. Teab, et politsei tööülesannete hulka kuulub ka liikluse järelevalve teostamine.
Valgusfoor ja tänava ületamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab valgusfoori tulede süttimise järjekorda ning nende tähendust. 2. Teab, kuidas sõiduteed ületada. 3. Oskab ületada tänavat jalgrattaga (jalgratas käe kõrval). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab, kuidas ületada sõiduteed reguleeritud ja reguleerimata ülekäigurajal. 2. Kirjeldab jalakäija ja jalgratturi ohutu liiklemise põhimõtteid. 3. Järgib liikluseeskirju tuttavas keskkonnas. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab kirjeldada oma teekonda kodust lasteaeda. 2. Teab, kuidas ületada ristmikku. 3. Teab liiklemise erinevusi linnas ja maal 4. Oskab helistada hädaabinumbril 112.

Liiklusmärgid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab liiklusmärkide tähendusi. 2. Teab liiklusmärke kodu ja lasteaia ümbruses. 3. Teab, mis on ülekäigurada, tunneb vastavat liiklusmärki. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab liiklusmärkide tähendusi, põhjendab nende vajalikkust. 2. Tunneb liiklusmärke lasteaia õuealal ja Kose-Uuemõisa tänavatel. 3. Oskab jalakäijatele suunatud liiklusmärke lugeda. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tunneb Kose-Uuemõisa ja selle lähiümbruse liiklusmärke (liiklusmärgid jalakäijale, jalgratturile, sõidukijuhile). 2. Oskab jalakäijatele suunatud liiklusmärke lugeda.
Sõidukid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab erinevaid sõidukeid ja teab nende otstarvet. 2. Teab liiklusvahendite erinevusi ning eriotstarbeliste sõidukite ülesandeid ja tähtsust. 3. Oskab ühissõidukis käituda (sõidupilet). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab erinevaid sõidukeid, nende liikumise kohti. 2. Põhjendab eriotstarbeliste liiklusvahendite vajalikkust. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab nimetada või kirjeldada erineva töö tegemiseks vajalikke sõidukeid (kraanaauto, prügiauto, teerull jm).
Helkur, turvatool ja -vöö	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab turvavöö ja turvatooli vajalikkust sõidukis. 2. Oskab kirjeldada liiklemise ohtusid erinevates ilmastikuoludes. 3. Oskab selgitada, kus ja kuidas helkurit kanda. 4. Teab, miks on jalgrattaga sõites vaja kanda kiivrit. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab, kuidas kasutada turvavarustust (kiiver, põlve- ja randmekaitsmed, turvavöö, turvatool, helkur). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab, kuhu kinnitada helkurribad. 2. Oskab selgitada helkuri vajalikkust. teab, kuhu tuleb helkur või helkurribad kinnitada. 3. Oskab kasutada jalgrattakiivrit ja teab selle vajalikkust.

Liikluskasvatus

- (1) Lasteaias on liikluskasvatuse sisuks jalakäija ja jalgratturi ohutu liiklemise, käitumise ja liikluses toimetuleku õpetamine, lähtudes eelkõige lapse koduümbruse ja lasteaia liikluskeskkonnast.
- (2) Lapse arendamine ja kasvatamine toimub elu ja ümbritsevat keskkonda käsitlevate teemade kaudu.
- (3) Liikluskasvatuse eesmärgid on:
  - õpetada mõistma, kuidas tekivad ohtlikud olukorrad ja kuidas saab neid vältida;
  - kujundada üksteist arvestavaid liiklejaid, kellel on ohutud liiklemisharjumused ja tajuvad liikluskeskkonda, kellel on teadmised ja oskused, mis toetavad toimetulekut ja ohutust erinevates liiklusolukordades.
- (4) Liikluskasvatuse teemad:
  - Parema ja vasaku poole tundmaõppimine.
  - Õpetada peatuma, kuulama, vaatama.
  - Liiklus- ja käitumisreeglite vajalikkus.
  - Lihtsamad liiklusmärgid kodu- ja lasteaia ümbruses, nende vajalikkus.
  - Liiklemine erinevatel aastaegadel.
  - Liiklus kodu ja lasteaia ümbruses.
  - Kes on liiklejad, nende õigused ja kohustused.
  - Mis on sõidukid, erinevad sõidukiirused, peatumis- ja pidurdusteed.
  - Foori värvuste tundmine – tähendused.
- (5) Liikluskasvatuse meetodid:
  - Mäng – liikumismäng, õppemäng.
  - Õppekäik.
  - Vaatlus.
  - Lasteaia asukoha leidmine kaardil
  - Liikumine ülekäigurajal ja reguleerimata ristmikul
  - Vestlus.
  - Liikluspildi järgi jutustamine
  - Kogemuste põhjal jutustamine (helkuri kandmine, turvavöö kasutamine)
  - Liiklusteemaliste juttude ümberjutustamine
  - Rühma jalutuskäik tänavale

- Kirjanduse lugemine, luuletused.
- Käelised tegevused.
- Värvimine
- Kleepetööd
- Voolimine
- Kuulamine.
- Erinevate helide suuna määramine
- Liiklusteemalised laulud
- Helitugevuse määratlemine
- Liiklusvanker

Digiharidus

(1) Lasteaias on digihariduse sisuks haridusrobotite, programmeerimise ja digimaailmaga tutvumine ning aluse panemine lapse digitaalsele kirjaoskusele.

(2) Robotika, digivahendite kasutamine ning meediakasvatus on lõimitud teiste õppe- ja kasvatustegevuse valdkondadega. Õppetegevuse läbiviimisel kasutatakse kaasaegseid infotehnoloogilisi vahendeid (tahvelarvutid, projektor, arvutid, haridusrobotid jms.) ja selle eesmärgiks on lapse kujundamine nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogiarikkas keskkonnas.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 7-aastane laps:

- programmeerib seadmeta (paberil, ruumis);
- kavandab haridusroboti tegevust programmeerides neid algtasemel (nt juhivad Blue- Boti liikumist), kasutab selleks loovat mõtlemist, probleemilahendamise oskusi ja saab aru põhjus-tagajärg seostest ning lihtsatest mehhaanika põhimõtetest;
- juhendab rühmakaaslast roboti kasutamisel, jagab oma kogemusi ja avastusi, teeb rühmakaaslastega koostööd tehnoloogiliste ülesannete lahendamisel;
- tunneb rõõmu haridusrobotite kasutamisest ning digitaalsetest õppemängudest;
- loob ja täiendab lihtsaid mudeleid ning süsteeme juhendi ning oma fantaasia abil (nt LEGO klotsidest mudelid);
- nimetab kasutavaid digi- ja robotikavahendeid;
- kasutab õpetaja juhendamisel digivahendeid (fotoaparaat, tahvelarvuti, nutitelefoni, lauaarvuti, haridusrobotid jms) heaperemehelikult, ohutult ning sihipäraselt;

- loob koos õpetajaga digitaalset sisu, väljendab end loominguliselt kasutades digitehnoloogilisi võimalusi (fotograafia, animatsioon, video jne);
- teab, et internetist saab infot otsida ning seda jagada, suhelda, õppida;
- teab, et digitehnoloogiat tuleb kasutada tervist säästvalt ning hoidvalt valides õige istumisasendi jälgides seadme kasutamise kestust ja kohta;
- tutvub infotehnoloogiliste vahendite turvalise kasutamisega (internetiohutus, küberkiusamine, allalaadimine jne);
- teab, et isiklikku infot ja paroole ei tohi internetis avaldada.

VALDKOND KEEL JA KÕNE

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tuleb toime igapäevases suhtlemises;
- kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesist lauseehitust;
- tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused.

Valdkonna sisu:

- keelekasutus. Hääldamine, sõnavara, grammatika;
- suhtlemine, jutustamine ja kuulamine;
- lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine ja korraldamine:

- lähtutakse põhimõttest, et kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lausemalle) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;
- peetakse oluliseks, et lapse kõne arengut toetatakse kõikides tegevustes (mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäevatoimingud). lapsele luuakse kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda, laps õpib rääkima reaalses suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga;
- suunatakse lapsi ettelugemise, dramatiseerimise, ümberjutustamise, joonistamise, oma raamatute koostamise jm tegevuse kaudu kirjandust mõistma ja hindama. ettelugemiseks valitakse žanriliselt mitmekesiseid raamatuid, et toetada lugemishuvi, lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist;
- õpetatakse lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi (häälikupikkuse eristamine, sõnade häälimine jmt) mänguliselt ja igapäevategevustega seostatult;
- mitmekesistatakse kirjutamise harjutusi, kasutades erinevaid vahendeid, värvusi jmt.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6 – 7 aastane laps:

- tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suhtlemisel, arvestab kaassuhtleja ja suhtlemise paigaga;
- saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida;
- suudab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda;
- jutustab pildi, kuuldu teksti või oma kogemuse alusel, annab edasi põhisisu ja olulised detailid, vahendab ka oma tundeid;
- kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid;
- kasutab kõnes kõiki käände- ja pöördvorme ainsuses ja mitmuses;
- valdab suhtlemiseks piisavalt sõnavara ja suudab vajadusel ise sõnu moodustada.
- hääldab oma kõnes ja etteöeldud sõnade kordamisel õigesti kõiki emakeele häälikuid;
- tunneb tähti ja veerib kokku 1-2 silbilisi sõnu, tunneb kirjpildis ära mõned sõnad;
- kirjutab joonistähedega 1-2 silbilisi sõnu õigesti järjestatud ühekordsete tähtedega;
- teab peast emakeelseid luuletusi ja laule.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

	2 aastane	3 aastane	4 aastane
Suhtlemine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Suhtleb täiskasvanuga esemetega tegutsemise ajal. 2. Eelistab suhtlus-partnerina peamiselt tuttavat täiskasvanut. 3. Kasutab suheldes mitteverbaalseid vahendeid (osutamist) koos üksikute sõnadega. 4. Vastab täiskasvanu küsimustele ja korraldustele tuttavas situatsioonis mingi tegevuse, häämitsuse või 1-2 sõnalise ütlusega. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osaleb dialoogis. Esitab küsimusi, väljendab oma soove ja vajadusi, vastab vajaduse korral rohkem kui ühe lausungiga. 2. Kasutab erinevat intonatsiooni ja hääletugevust sõltuvalt suhtluseesmärgist (teatamine, küsimine, palve jm). 3. Kommenteerib enda ja/või kaaslase tegevust 1-2 lausungiga. 4. Mõistab teksti, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega. 5. Loeb peast või kordab järele 1-2 realist luuletust. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Algatab ise aktiivselt suhtlust. 2. Suhtleb meelsasti ja aktiivselt eakaaslastega koostegevuses. 3. Küsib täiskasvanult palju küsimusi teda ümbritsevate asjade kohta. 4. Kommenteerib enda ja kaaslase tegevust (räägib mida tehti) 2-3 lausungiga. 5. Räägib 2-3 lausungiga mõnest hiljuti kogetud emotsionaalsest kogemusest. 6. Jutustab pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi.
Grammatika	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1-2 sõnalisi lauseid (nt Miku õue p.o. Mikk tahab õue minna). 2. Kasutab üksikuid käände- ja pöördeforme juhuslikult mõne sõna puhul (nt ainsuse omastav, osastav, tegusõna 3 pööre). 3. Kasutab sõnu enamasti ühes, üksikuid sõnu juhuslikult 2-3 vormis. 4. Väljendab kõnes mõnda järgmistest suhetest: eitus (ei taha), kuuluvus (tädi lusikas), asukoht (emme siia), omadus 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mõistab ning kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis 3-5 sõnalisi lihtlauseid. 2. Kasutab kõnes õigesti enamikku käändevorme. 3. Kasutab kõnes õigesti tegusõna käskivat kõneviisi (nt <i>joonista! Istu!</i>). 4. Kasutab kõnes õigesti tegusõna kindla kõneviisi olevikuvorme (nt <i>sõidab, laulavad</i>). 5. Kasutab kõnes õigesti tegusõna <i>ma-</i> ja <i>da-</i> tegevusnime (nt <i>hakkame mängima, ei taha mängida</i>). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid, sh koondlauseid. 2. Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid (sidesõnad <i>ja, aga</i>). 3. Kasutab kõnes õigesti tegusõna lihtmineviku vorme (nt <i>sõitis, laulsid</i>).

	(auto katki), subjekti-objekti suhe (issi anna pall).		
Sõnavara	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab oma kogemustega seostuvaid konkreetse tähendusega sõnu (umbes 50) tuttavas situatsioonis. 2. Kasutab nimi- ja tegusõnu (nt <i>näu p.o. kiisu, anna, opa p.o. võta sülle</i>), ase- ja määr sõnu (nt <i>siia, seal, nii</i>). 3. Mõistab sõnu (rohkem kui 50) ühes kindlas tähenduses tuttavas olukorras. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab nimisõnu, mis väljendavad tajutavaid objekte, nähtusi. 2. Kasutab tegusõnu, mis väljendavad tegevusi, millega ta ise on kokku puutunud. 3. Kasutab kõnes värvust, suurust jt hästi tajutavaid tunnuseid tähistavaid omadussõnu. 4. Kasutab kõnes mõningaid üldnimetusi (nt <i>lapsed, riided</i>). 5. Kasutab tagasõnu (<i>all, peal, sees, ees, taga</i>) ruumisuhete tähistamiseks. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mõistab ja kasutab kõnes nii üld- kui ka liiginimetusi (nt <i>kuusk, kask –puud. tuvi, kajakas –linnud</i>). 2. Kasutab kõnes objektide osade/detailide nimetusi (<i>käpad, saba, rool</i>). 3. Kasutab kõnes mõningaid liitsõnu (<i>tuttmuits, kelgumägi</i>) ja tuletisi (<i>täpiline, laulja</i>).
Hääldamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hääldab õigesti mõnda üksikut lühikest sõna. 2. Hääldab sõnades õigesti häälduslikult lihtsamaid häälikuid, nt <i>a, e, i, o, u, p, m, t, l</i>. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab oma kõnes tuttavaid 1-2 silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris. 2. Hääldab õigesti enamikku häälikuid (erandina võivad olla <i>r, s, k, õ, ü</i>). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab oma kõnes tuttavaid 2-3 silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris. 2. Hääldab sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (nt <i>-nt, -lt, -mp</i> jne).
Kirjalik kõne	Vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, täiendab täiskasvanu juttu osutamisega pildile või üksiku sõna ütlemisega pildi kohta.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatuid: keerab lehte, osutab pildile ning kommenteerib pilte. 2. Kuulab sisult ja keelelt jõukohaseid ettelõetud tekste. 3. Eristab kuulmise järgi tuttavaid häälikuliselt sarnaseid sõnu üksteisest (nt <i>tass- kass. pall- sall. tuba –tuppa</i>), osutades pildile või objektile. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tunneb täiskasvanu häälimise või rõhutatud hääldamise järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas. 2. Tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti. 3. Matkib lugemist ja kirjutamist, kritseldades kriidi või pliiatsiga.

	5 aastane	6 aastane	7 aastane
Suhtlemine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool tegevus-situatsiooni, nt vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal, esitab tunnetusliku sisuga küsimusi (nt <i>miks ta nii tegi? Kuidas teha?</i>). 2. Kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääletugevust. 3. Kasutab õigesti mõningaid viisakusväljendeid. 4. Kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust. 5. Annab kuuldud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausungitega. 6. Jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3-5 lausungiga (nt mida ta tegi kodus pühapäeval). 7. Loeb peast kuni 4-realisi liisusalme/luuletusi. 8. Mõistab teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemusega. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta (nt <i>kus ja kellega ta elab? Kas tal on lapsi?</i>). 2. Kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja, narritamist. 3. Püsib teemas, vajaduse korral läheb kaasa teiste algatatud teema muutustega. 4. Annab edasi kuuldud teksti (nt muinasjutu) sündmuste järgnevust, põhjusi ning tegelaste käitumist täiskasvanu suunavate küsimuste/korralduste abil. 5. Jutustab pildi või kogemuse põhjal seotud lausungitega. 6. Jutustades seob lausungeid peamiselt sõnadega: <i>ja siis. siis. ja.</i> 7. Suunab kõnega kaaslaste tegevust ja annab sellele hinnanguid. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab dialoogis erinevaid suhtlusstrateegiaid (nt veenmine, ähvardamine) sõltuvalt eesmärkidest. 2. Valib intonatsiooni ja sõnu olenevalt kaassuhtlejast (laps, täiskasvanu) ja/või suhtlusolukorrast (kodu, vööras koht). 3. Mõistab kaudseid ütlusi (nt <i>ruumis on aken lahti</i>. Otsene ütlus: <i>Pane aken kinni!</i> Kaudne ütlus: <i>mul on jahe</i>). 4. Jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi, andes edasi põhisisu ning olulised detailid. 5. Tuletab mõttelüngaga tekstis iseseisvalt puuduva info. 6. Räägib sellest, mida hakkab tegema (plaanib välikõnes tuttavaid tegevusi). 7. Laiendab jutustades täiskasvanu suunamisel teksti /tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmust). 8. Jutustamise ajal parandab ja täpsustab oma teksti.
Grammatika	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid. 2. Kasutab kõnes <i>-nud</i> ja <i>-tud</i> kesksõnu (nt <i>söödud, söönud</i>). 3. Kasutab kõnes omadussõna võrdlus-astmeid (<i>suur, suurem, kõige suurem</i>). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme (<i>saab lauljaks, jooksen kivini</i>). 2. Märkab grammatikavigu täiskasvanu kõnes (nt lugeb p.o. loeb. mõmmi maga p.o. mõmmi magab, lillene p.o. lilleline, 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses, sh harva esinevaid (nt olev kääne: <i>arstina</i>). 2. Kasutab kõnes käändevorme harva esinevates funktsioonides (nt

	<p>4. Kasutab tingivat kõneviisi (<i>mängisin, mängiksin</i>).</p> <p>5. Ühildab sõnu arvus (karud söövad) ja käändes (ilusale lillele. punase palliga).</p> <p>6. Kasutab kõnes õigesti enamikku nimisõna käändevorme mitmuses (<i>ilusatel lilledel</i>).</p>	<p>seen kasvab all kuuse p.o. seen kasvab kuuse all) ning osutab neile.</p> <p>3. Kasutab kõnes enamasti õigesti umbisikulist tegumoodi (<i>loetakse, pesti</i>).</p>	<p>kohakäänded ajasuhete väljendamiseks: <i>hommikust õhtuni</i>).</p> <p>3. Kasutab kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (nt <i>palju linde, konni, autosid</i>).</p> <p>4. Kasutab kõnes enamasti õigesti laadivahelduslikke sõnu (<i>poeb- pugema, siga –sead</i>).</p> <p>5. Kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad põhjust (...<i>sest...</i>), tingimust (<i>kui ...</i>, <i>siis</i>) eesmärki (...<i>,et ...</i>).</p>
Sõnavara	<p>1. Kasutab kõnes mõningaid vastandsõnu (<i>lühike –pikk. must-puhas</i>).</p> <p>2. Kasutab kõnes mõningaid iseloomuomadusi ja hinnangut väljendavaid omadussõnu (nt <i>arg, kaval, igav</i>).</p> <p>3. Kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu hommik, päev, õhtu, öö.</p> <p>4. Moodustab vajaduse korral sõnu uudsete või võõraste objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (nt tikkudest maja – tikumaja, nuga õuna koorimiseks – õunanuga).</p>	<p>1. Kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid mäarsõnu <i>eile, täna, homme</i>.</p> <p>2. Kasutab kõnes mõningaid samatähenduslikke sõnu (nt <i>jookseb, lippab, sibab</i>).</p> <p>3. Mõistab samatüveliste sõnade tähenduste erinevusi (<i>joonistaja, joonistus, jooneline</i>).</p> <p>4. Kasutab õigesti sihilisi ja sihituid tegusõnu (nt <i>veereb – veeretab. sõidab – sõidutab</i>).</p> <p>5. Nimetab ühe õpitud kategooria piires vähemalt 2 sõna (nt <i>lilled: tulp, roos</i>).</p>	<p>1. Selgitab kuuldud kujundlike väljendite (<i>tuul ulub, kevad koputab aknale</i>) tähendust oma sõnadega ja/või toob enda kogemusega seotud näiteid.</p> <p>2. Kasutab kõnes mõningaid abstraktse (s.o. mittekogetava vastega) tähendusega sõnu (nt tundeid, vaimset tegevust tähistavaid sõnu <i>mõtlen, arvan, julge, lahke</i>).</p> <p>3. Kasutab kõnes inimesi ja inimese tegevust iseloomustavaid sõnu.</p> <p>4. Liidab ja tuletab analoogia alusel tuttavas kontekstis keelenormi järgides sõnu.</p> <p>5. Kasutab õigesti aja- ja ruumisuhteid väljendavaid sõnu (nt <i>vahel, kohal, otsas, enne, pärast, varem, hiljem</i>).</p>

			6. Mõistab abstraktseid üldnimetusi õpitud valdkondades (nt <i>sõidukid, elusolendid, tähtpäevad, kehaosad</i>).
Hääldamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid. 2. Hääldab õigesti 3-4 silbilisi tuttava tähendusega sõnu. 3. Hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid 1-2 silbilistes tuttava tähendusega sõnades. 4. Hääldab õigesti sageli kasutatavaid võõrsõnu (nt <i>taburet, banaan, diivan</i>). 	Kordab järele ja hääldab ise õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tuttava tähendusega sõnu.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kordab õigesti järele tähenduselt võõraid sõnu. 2. Hääldab õigesti võõrhäälikuid 3. (<i>f, š</i>) tuttavates sõnades (nt <i>fanta, šokolaad</i>).
Kirjalik kõne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tunneb kuulates iseseisvalt ära hääliku häälikute reas ja sõnades (v.a häälikuühendites). 2. Kuulab ettelugemist, olles seejuures aktiivne (osutab piltidele, küsib, parandab ettelugejat tuttava teksti puhul). 3. Kirjutab õigesti üksikuid sõnu trükitähtedega (nt oma nime). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Häälib täiskasvanu abiga (järele korrates, abivahendeid kasutades) 1-2 silbilisi sulghäälikuta sõnu. 2. Määrab hääliku asukoha (alguses, lõpus, keskel) häälikuühendita sõnas. 3. Kordab täiskasvanu eeskujul eri vältes kahest sõnast koosnevaid ridu (nt <i>koli – kolli</i> (III v). <i>koli – kolli</i> (II v). <i>koli – kooli</i> (III v). <i>koli – kooli</i> (II v). 4. Loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (nt poe- ja tänavanimed, sildid). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab ja kirjutab enamikku tähti. 2. Veerib 1-2 silbilisi sõnu kokku, pikemaid sõnu loeb aimamisi (järgneva kontrollita) ja eksib sageli. 3. Häälib õigesti 1-2 silbilisi ka sulghäälikuid sisaldavaid häälikuühenditeta sõnu. 4. Kirjutades märgib õigesti 1-2 silbiliste häälikuühenditeta sõnade häälikstruktuuri (nt <i>lähem koli</i>). 5. Eristab häälikuühendita sõnas kuulmise järgi teistest pikemat häälikut. 6. Jagab kuuldud lause sõnadeks, kasutades sõnade arvu märkimiseks abivahendeid. 7. Muudab täiskasvanu eeskujul sõna vältestruktuuri (nt <i>koll – kool. linna</i>(III v) – <i>lina. tibu – tippu</i>). 8. Tunneb ära luuletuse ja muinasjutu kui kirjandusžanri.

VALDKOND MATEMAATIKA

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuste põhjal;
- tunneb lihtsamaid ajamõisteid ning kirjeldab ja järjestab oma päevategevusi;
- mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
- mõistab mõõtmistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid;
- tunneb ja kirjeldab geomeetrilisi kujundeid;
- näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

Valdkonna sisu:

- hulgad, loendamine ja arvud, arvutamine;
- suurused ja mõõtmine;
- geomeetrilised kujundid.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- suunatakse last nähtuste ja esemete maailma korrastama, kujundama ning selles orienteeruma, mille tulemusel laps avastab esemetevahelisi seoseid, leiab esemetes erinevusi ja sarnasusi ning oskab esemeid järjestada, rühmitada ja loendada;
- harjutatakse last määrama enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteeruma ajas ning kasutama vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks;
- seostatakse mäng, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, suunates sealjuures last kasutama erinevaid aistinguid: kuulmis-, nägemus-, haistmis- ning kompimisaistingut;
- suunatakse last ümbritsevat matemaatiliselt kirjeldama (arvud, mõõtühikud, kujundite nimetused jm);
- toetatakse üldistuseni jõudmist ja mõistete kujundamist erinevates objektides sarnaste ning erinevate tunnuste ning omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise kaudu.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7 aastane laps:

- määrab esemete hulga ühiseid tunnuseid ja jaotab esemeid kahe erineva tunnuse järgi;
- võrdleb hulki, kasutades mõisteid *rohkem, vähem, võrdselt*;

- teeb 12 piires loendamise teel kindlaks esemete arvu, teab arvude 1-12 järjestust ning tunneb numbrimärke ja oskab neid kirjutada;
- liidab ja lahutab 5 piires ning tunneb märke +, -, =;
- koostab kahe esemete hulga järgi matemaatilisi jutukesi;
- järjestab kuni viit eset suuruse järgi (pikkus, laius, kõrgus jm);
- rühmitab esemeid asendi- ning nähtusi ja tegevusi ajatunnuste järgi;
- kirjeldab enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteerub ruumis, õuealal ja paberil;
- oskab öelda kellaaega täistundides;
- nimetab nädalapäevi, kuid ja aastaaegu ning teab oma sünnikuud ja –päeva;
- mõõdab esemete pikkust kokkulepitud mõõtühikuga (pulk, nööri vms);
- eristab enamkasutatavaid raha- ning mõõtühikuid (euro, sent, meeter, liiter, kilogramm) ja teab, kuidas ja kus neid ühikuid kasutatakse;
- leiab erinevate kujundite hulgast ringi, kolmnurga, ristküliku, ruudu ning kera ja kuubi, kirjeldab neid kujundeid.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

Üldteema	2 aastane	3 aastane	4 aastane
Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	<ol style="list-style-type: none"> Juhendamisel leiab etteantud esemete hulgast teise samasuguse eseme (nt. sama värvi pall). Leiab erinevate esemete hulgast kuni kaks täiskasvanu kirjeldatud eset (nt. kolme erineva nuku hulgast- <i>leia sinise kleidiga nukk</i>. erinevate mänguasjade hulgast- <i>leia kaks karu</i>). Juhendamisel osutab esemetele, mida on üks ja mida on palju, täiskasvanu abiga loendab esemeid 1-3. 	<ol style="list-style-type: none"> Rühmitab esemeid ühe sarnase tunnuse (värvus, kuju, suurus, vm) järgi hulgaks. Leiab erinevate esemete hulgast palju ja üks. Loendab asju kolme piires ning vastab küsimusele mitu on? 	<ol style="list-style-type: none"> Otsustab, kas nimetatud ese kuulub (ei kuulu) moodustatud hulka. Paaride moodustamisega (üks-ühessesse vastavusse seadmisega) saab teada, et esemeid on võrreldavates hulkades <i>sama palju, ühepalju e. võrdselt</i>. Loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5-ni.
Suurused ja mõõtmine	Juhendamise järgi eraldab etteantud esemete hulgast suurema või väiksema eseme.	Näeb ja leiab esemetes erinevusi (suur-väike).	Võrdleb (järjestab) kahte eset suuruse(suurem-väiksem), pikkuse (pikem-lühem), laiuse (laiem-kitsam) järgi ning kasutab mõisteid.
Geomeetrilised kujundid	Leiab täiskasvanu juhendamisel katsetuste kaudu sarnase kujundi (ümmargune, kandiline) üks-ühese vastavuse teel (nt. toppimismängud).	Leiab etteantud kujundi järgi erinevate geomeetriliste kujundite hulgast kõik samasugused kujundid.	Eristab kolmnurka ja nelinurka ning leiab kujunditega sarnaseid esemeid rühmast, õuest, tänavalt.
Orienteerumine ajas	1. Leiab koos täiskasvanuga aastaajale vastava pildi.	Vestleb <i>ööle ja päevale</i> iseloomulikust ning matkib tegevusi mängus.	1. Leiab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid (piltidel, vestluses, looduses vm).

	2. Leiab koos täiskasvanuga päevaosadele <i>öö ja päev</i> vastava pildi.		2. Eristab <i>hommikut ja õhtut</i> , (kirjeldab tegevusi).
Orienteerumine ruumis	Juhendamisel paigutab esemeid üksteise peale, sisse, kõrvale.	1. Suudab tuttavates ruumides üles leida nimetatud toad, kohad. 2. Paigutab esemeid teise isiku või eseme suhtes <i>üles-alla, ette- taha</i> . 3. Orienteerub oma kehal ja näitab, mis asub <i>ülal-all, ees-taga</i> .	Määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes: <i>ülal-all, ees-taga (minu ees, minu taga jne)</i> .

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

Üldteema	5 aastane	6 aastane	7 aastane
Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	1. Rühmitab esemeid, olendeid kahe erineva tunnuse alusel (rühma lapsed on poisid ja tüdrukud). 2. Võrdleb esemete hulki paaridesse seades ning otsustab, mida on <i>rohkem kui, vähem kui</i> . 3. Tutvub arvudega 10-ni.	1. Loendab 12 piires, teab arvude rida 12-ni. 2. Oskab nimetada antud arvude eelnevat /järgnevat arvu. 3. Tunneb numbrimärke. 4. Võrdleb arve (on suurem kui, on väiksem kui). 5. Paneb kokku kahe hulga esemed ja liidab. 6. Võtab ühest hulgast esemeid ära ja lahutab.	1. Mõtestab arvude rida 12-ni. 2. Liidab ja lahutab 5 piires ning tunneb ja kasutab vastavaid sümboleid (+, -, =). 3. Oskab koostada matemaatilisi jutukesi kahe etteantud hulga järgi.
Suurused ja mõõtmine	1. Järjestab esemeid kõrguse järgi (<i>kõrgem-madalam</i>). 2. Järjestab 3 eset suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi.	1. Järjestab kuni 5 eset suurustunnuste järgi.	1. Teab igapäevaelus kasutatavaid pikkusmõõte <i>cm, m, km</i> . massimõõtu <i>kg</i> ning mahumõõtu

		<ol style="list-style-type: none"> 2. Leiab vaadeldavast objektist silma järgi <i>suurema-väiksema-sama suure</i> ning kontrollib objekte kõrvutades. 3. Hindab kaugust silma järgi. 4. Mõõdab pikkust, laiust ja kõrgust kokkulepitud mõõtevahendiga. 5. Järjestab raskuse ja paksuse järgi. 	<p><i>liiter</i>. rahaühikuid <i>euro, sent</i> ning kasutab neid mängutegevuses.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Mõõdab pikkust, raskust ja vedelikku kokkulepitud mõõtevahendiga.
Geomeetrilised kujundid	Näeb ja oskab kirjeldada ruudu ning ristküliku sarnasusi ja erinevusi ning leida sarnaseid kujundeid ümbritsevast.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Koostab mustreid, laob kujunditest pilte. 2. Rühmitab kujundeid vormi, suuruse, värvuse vm järgi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eristab ruumilisi kujundeid (kuup, kera, risttahukas, püramiid) tasapinnalistest kujunditest (ruut, ring, ristkülik, kolmnurk).
Orienteerumine ajas	Teab ööpäeva osi <i>hommik- päev- õhtu-öö</i> . kirjeldab tegevusi ja sündmusi <i>eile-täna-homme</i> .	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab tegevusi erinevatel nädalapäevadel ja teab nädalapäevade järjestikuseid nimetusi. 2. Eristab mõisteid kiiresti-aeglaselt, varsti, hiljem, kohe. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab kuude nimetusi ning enda sünnikuud ja -päeva. 2. Määrab kellaega täistundides ning koostab päevakava. 3. Kasutab kõnes õigesti sõnu: enne, praegu, hiljem- varem, noorem- vanem.
Orienteerumine ruumis	<ol style="list-style-type: none"> 1. Määrab enda asukoha teiste laste ja asjade suhtes (seisan Alo taga. olen tahvli ees). 2. Määrab vasakut ja paremat poolt. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Määrab eseme asukoha teise eseme suhtes: all-peal, kohal, keskel, äärel, vasakul-paremal, kõrval. 2. Orienteerub ruumis (õues) juhendite järgi. 	Orienteerub tasapinnal (paberil).

VALDKOND KUNST

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
- kujutab isikupäraselt ümbritsevaid esemeid, sündmusi ja oma kujutlusmaailma;
- vaatleb, kirjeldab ja kujundab ümbritsevat ja tarbeesemeid;
- kasutab õpitud voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja –võtteid;
- kasutab materjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt;
- vaatleb kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut.

Valdkonna sisu:

- kujutamine ja väljendamine: mõtete, tunnete edasiandmine nähtaval kujul;
- kujundamine: objektile esteetilise lisaväärtuse andmine;
- tehnilised oskused: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine;
- kunstiteose vaatlemine, vestlused kunstiteostest, kunstist.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- antakse lapsele võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning tal on võimalus väljendada oma maailmanägemist;
- suunatakse last vaatlema ning voolides, joonistades, maalides ja meisterdades kasutab laps vaatlusel tehtud tähelepanekuid;
- kasutatakse teemasse sisseelamiseks mängu, muusikat, lihtsat lavastust, jutu lugemist jne;
- arvestatakse, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ning avastusi, otsida ja saada vastuseid tekkinud küsimustele, omandatud oskusi rakendada ja loovalt kombineerida;
- julgustatakse last kasutama ja katsetama tema enda pakutud lahendusi töö mitmekesistamiseks ning ergutatakse lapse kujutlus- ja algatusvõimet, jälgides, et säiliks lapse isikupärane eneseväljendus;
- kunstitegevusi viiakse läbi ka õues, samuti kasutatakse kunstitegevust teiste valdkondade õppe- ja kasvatustegevuse osana, joonistatakse nii paberile, kivile, puidule, liivale või kombineeritakse erinevaid materjale;
- suunatakse last tehtut analüüsima, selgitama, miks ta kujutas esemeid, nähtusi just sellisel viisil, milliseid materjale ja tehnikaid kasutas ning kuidas tööga rahule jäi.

Kaaslaste töödese tolerantse suhtumise kujundamisele aitab kaasa, kui analüüsitakse nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendatakse oma hinnangut.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7 aastane laps:

- leiab ümbritseva vaatlemisel erinevaid detaile, objekte ja nendevahelisi seoseid ning kujutab ümbritsevat vabalt valitud viisil;
- väljendab joonistades, maalides, voolides ja meisterdades meeleolusid ja fantaasiaid;
- kasutab kunstitöö loomiseks erinevaid vahendeid;
- kujutab inimesi neile iseloomulike tunnuste kaudu;
- keskendub alustatud tegevusele ja loob oma kunstitöö;
- loob esemeid erinevaid tehnikaid ja materjale kasutades ning räägib nende otstarbest;
- koostab ise või valib tööst lähtuvalt sobivad motiivid või vahendid eseme kaunistamiseks;
- kirjeldab kunstiteoseid, nende värve ja meeleolu.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

Sisuplokid	2 aastane	3 aastane	4 aastane
Kujutamine ja väljendamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Julgeb osaleda kunstitegevuses erinevate vahendite ja materjalidega. 2. Väljendab positiivset emotsiooni töö teostamisel ja töö valmimise järgselt. 3. Tunneb meeldetuletamisel ära põhivärvid (kollane, punane, sinine) ja osutab neile. 4. Abistab täiskasvanut erinevate liivast, lumest jne vormide moodustamisel. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest. 2. Leiab kritselduste hulgast nime(tuse) andmist või loo jutustamist väärivaid kujundeid. 3. Leiab ümbritsevas juhendamise toel sinise, kollase, punase ja rohelise värvi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tegutseb emotsionaalselt. 2. Järgib saadud tehnilisi juhiseid, enamasti lõpetab alustatud töö(või lõpetab siis kui peab seda vajalikuks). 3. Kujutab olendeid, esemeid tegelikkusega sarnaselt. objekte ja nähtusi oma sümbolite abil. 4. Nimetab põhivärve ning lisaks rohelist, oranži, roosat, musta, pruuni. 5. Valib tööks meeldivad toonid ja värvid ning põhjendab oma valikut.
Kujundamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Joonistab vaid selleks ettenähtud kohta. 2. Matkib õpetaja liigutusi tegutsemisel erinevate kunstivahenditega. 3. Kritseldab paberile, liivale, maapinnale, lumele ka väljaspool kunstitegevust. 4. Muudab olemasolevaid vorme ja väljendab soovi nende taastamiseks. 	<p>Kaunistab (täppidega, joontega) ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid (nt lillepott, paberit, taskurätti, papptaldrikut, palli, sokki, plastiliinist plaati, kivi jne).</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kaunistab tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid valmis kujunditega neid sinna spontaanselt paigutades. 2. Laob 3-4 tuttavast geomeetrisest kujundist esemeid, loomi jne. 3. Suunamisel lisab valmivale esemele iseloomulikke detaile. 4. Koostab mängus ja vabas tegevuses(nt mosaiikmängud) lihtsaid mustreid.

<p>Voolimine</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Juhendamisel muljub voolimismaterjali, mängides muudab vabalt selle kuju. 2. Juhendamisel tükeldab voolimismaterjali. 3. Tegevust jälgendades vajutab voolimismassi auke. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Õpetajat jälgendades näpistab, rullib ja veeretab voolimismaterjale. 2. Teeb sõrme või pulgaga pehmesse voolimismaterjali jäljendeid. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Voolib ümar- ja piklikke vorme, annab neile erinevaid nimetusi. 2. Rullib voolimismassi ja muudab rullimise tulemusel tekkinud pikliku vormi kuju, andes edasi asjade, esemete jne iseloomulikke tunnuseid. 3. Vajutab ümarvormi pihkude, sõrmede vahel õhemaks, pigistab ja venitab voolimismassi sellele teise kuju andmise eesmärgil. 4. Moodustab väikestest voolitud vormidest terviku neid üksteise peale, sisse jne ladudes. 5. Juhendamisel kasutab voolimispulka voolimismaterjali tükeldamiseks, kaunistamiseks.
<p>Joonistamine</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kritiseldab varasemast liikuvama ja vabama käega. 2. Juhendamisel tõmbab jämedate joonistusvahenditega erinevaid jooni. 3. Hoiab meeldetuletamisel paberit kinni ja joonistab vaid selleks ettenähtud kohta. 	<p>Tekitab iseseisvalt jämedate joonistusmaterjalidega (rasvakriidid, pehmed pliiatsid jne) erinevaid jälgi (täppe, ning vertikaalseid, horisontaalseid, sirgeid, lainelisi, katkendlikke ja spiraalseid jooni), püsides paberi piirides.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tõmbab iseseisvalt horisontaalseid ja vertikaalseid triipe sooviga jäljendada konkreetseid esemeid. 2. Juhendamisel tõmbab erineva kuju ja suunaga, sealhulgas ka kaarjaid jooni. 3. Kasutab erinevaid joonistusvahendeid liigse surveta. 4. Suudab kujutada naturile sarnaseid, lähedasi esemeid, asju, inimest (nn peajalgseid).

Maalimine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kannab värvi pintsliga paberile spontaansete, teadvustamata liigutustega. 2. Jätab paberile jäljendeid värviga kaetud švammiga, templiga jne. 3. Juhendamisel teeb näpuvärvidega paberile erineva suunaga sirgeid, kaarjaid jne jooni. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tõmbab pintsliga erineva suurusega jooni, teeb täppe ning katab pindu. 2. Trükib näpuvärvidega sõrmede ja kogu käega. 3. Vajutab jäljendeid, kattes templi iseseisvalt värviga. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Juhendamisel kasutab kattevärve kogu pinna katmiseks. 2. Ümarvormi kujutab värvilaigu pintsliga suurendamise teel. 3. Suunamisel võtab pintslile vajaliku koguse värvi ja loputab pintsli peale kasutamist. 4. Selgitusel kasutab pintsli erinevaid osi (otsa, külgi) ja teab, kuidas tekitada erinevaid pintslijäljendeid.
Meisterdamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eristab õpetaja juhendamisel erinevat ehitus-, looduslikku vms tegutsemiseks pakutud materjali. Ettenäitamisel laob vahendeid üksteise peale, järgi, kõrvale jne. 2. Juhendamisel kortsutab pehmet paberit, rebib pabeririba küljest tükke, asetab paberist välja lõigatud kujundid liimiga kaetud paberile. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kortsutab iseseisvalt pehmet paberit ning rebib paberist tükke. 2. Katab aluspinna liimiga, puistab sellele erinevaid objekte ja liimib kujundeid. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lõikab paberist ribasid ja lihtsama kujundi mööda etteantud joont. 2. Katab liimiga talle näidatud pinna ja asetab sinna soovitud kujundid. 3. Ettenäitamisel ühendab erinevaid materjale (looduslik materjal ja paber, suled ja paber jne), ühendab looduslikku materjali kasutades savi, plastiliini. 4. Kortsutab erineva paksusega paberit. 5. Matkib täiskasvanu tegevust lihtsa mänguasja valmistamisel (nt päkapikk-käbile müts. siilmännikäbile nina jne). 6. Voldib paberi pooleks.
Kunsti vaatlemine,	<ol style="list-style-type: none"> 1. Suunavate küsimuste abil leiab ja nimetab piltidelt, illustratsioonidelt tuttavaid esemeid, elavneb äratundmisrõõmust. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vaatab pilte, näidistöid ja raamatuillustratsioone ning vastab küsimustele. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Suunavate küsimuste abil analüüsib ja annab tööle hinnangu, põhjendab, miks töö, pilt meeldib.

<p>vestlused kunstist</p>	<p>2. Annab erineva pikkuse ja suurusega joonte, kujunditele nimetusi: pikk joon-pikk uss).</p>	<p>2. Näitab teistele oma tööd kui kunstiteost ja räägib sellest.</p>	<p>2. Vastab küsimustele ja selgitab, miks kujutab esemeid, nähtusi just sellisel viisil. 3. Osutab kunstitegevuse võimalusele väljas (liiv, lumi, looduslik materjal) ja kasutab neid.</p>
-------------------------------	---	---	---

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

Sisuplokid	5 aastane	6 aastane	7 aastane
Kujutamine ja väljendamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kujutab naturist inspireeritud asju, objekte jne isikupäraste sümbolitega, mis olemuselt täienevad ja muutuvad keerukamaks. 2. Jutustab oma piltides nii tuttavatest asjadest ja kogetud sündmustest kui ka oma fantaasiatest. 3. Kasutab emotsioonide, nähtuste, esemete jne kujutamiseks värvitoone oma seostest ja tunnetest lähtuvalt. 4. Valib mõtte teostamiseks sobivamana tunduvad vahendid. 5. Võrdleb heledamaid ja tumedamaid värvitoone ning tunneb sinist, kollast, punast, rohelist, valget, musta, pruuni ja roosat. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pakub omapoolseid lahendusi töö mitmekesistamiseks. 2. Küsib vajadusel nõu ja arutleb tehnilise teostuse ning värvi ja vormilahenduste üle. 3. Kasutab omandatud tehnilisi oskusi vabas kunstitegevuses. 4. Ühendades erinevaid tegevusliike ja tehnilisi võtteid, annab edasi loodusnähtuste, aastaegade ja muu ümbritseva iseloomulikke tunnuseid. 5. Kajastab töodes ühiskonna ja peresuhete teemasid. 6. Kasutab ja arendab edasi töödeldud infot (film, näidend, pilt) oma töö loomiseks. 7. Paigutab esemed jm suurusuhetest lähtuvalt. 8. Segab ja hele- tumestab värve. 9. Kujutab inimest liikumises, muutes jäsemete asendit. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab loovalt geomeetrilisi kujundeid ja nende kombinatsioone keerukamate objektide ülesehitamiseks. 2. Püsib töös valitud teemas seda isikupäraselt tõlgendades. 3. Jutustab temaatilistes töodes tegelaste tegevusest, omavahelistest suhetest ning tegevusajast ja – kohast. 4. Rõhutab kõige tähtsamat oma töös värvi, suuruse või asukoha valikuga. 5. Tunneb ümbritsevas esinevaid värve ja nimetab erinevaid värvitoone (hallikas, taevasinine jne).
Kujundamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Koostab elementidest lihtsa kordumisskeemiga mustririba eseme äärisel kaunistamiseks (tass, taskurätik). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kujundab lihtsa mustri väikestest detailidest (looduslik materjal, voolitud väikevormid, kriipsud, täpid, pintslivajutused jne). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Märkab mustri rütmi ja suudab seda jätkata. 2. Kujundab kaunistusmotiivi või mustri, arvestades kaunistatavat eset.

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Kujundab õpetajaga koos tähtpäevakaardi sündmuse meeleoluga sobivate motiividega. 3. Valib kaunistusmotiivi ja kannab juhendamisel šabloonile või templile abil selle omavalitud kohale esemel (taldrikul, kruusil, pluusil jne). 	<ol style="list-style-type: none"> 2. Kasutab tasapinnaliste ja ruumiliste esemete kujundamisel lihtsaid trükke, jäljendite vajutamist, väikevormide liitmist, väljapigistamist, muljumist jne. 3. Kirjeldab ja kasutab lihtsamaid eesti rahvusmotive (triibud, lillornament jm). 	<ol style="list-style-type: none"> 3. Selgitab omavalmistatud (voolitud, volditud, meisterdatud) esemete otstarvet ja nimetab kohta, kuhu see sobib. 4. Aitab kujundada tähtpäevaga seotud peolauda ja ruumi.
Voolimine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Õõnestab ümarvorme süvendit pöidlaga vajutades. 2. Muudab voolimismaterjalide kuju neid pigistades ja venitades. 3. Nii ümar- kui ka piklikke vorme töödeldes loob soovitud esemeid. 4. Ühendab voolitud detaile omavahel. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab erinevaid voolimismaterjale ja nende omadusi. 2. Kasutab voolimispulka vormide õõnestamisel, iseseisvalt mustri kujundamisel. 3. Voolib juhendamisel ka ühest savitükist, venitades ning pigistades sellest välja terviku erinevaid osi. 4. Ümarvorme ning ümar- ja piklikke vorme ühendades voolib iseseisvalt erinevaid esemeid. 5. Juhendamisel silub peale väiksemate detailide lisamist ühenduskohad. 6. Oskab voolida erineva suurusega ümarvorme ning neid õõnesvormideks muuta. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab iseseisvalt tuttavaid voolimismaterjale, arvestades nende eripära. 2. Valmistab õpetajaga koos uusi voolimissegusid. 3. Niisutab voolingute ühenduskohti esemete tugevdamiseks.
Joonistamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jooni ja kujundeid ühendades joonistab sümbolitega, mis täienevad ja muutuvad keerukamaks. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Juhendamisel kasutab pinna katmiseks kallutatud pliiaatsit (pliiaatsi külge). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab soovi korral koos erinevaid joonistusvahendeid nende olemusest lähtuvalt.

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Joonistab ning värvib pindu värvi- ja viltpliiatsitega, kriitide ja sõega, muutes joonte tihedust. 3. Kasutab joonistusvahendeid liigse surveta. 	<ol style="list-style-type: none"> 2. Väljendab sirgete, sakiliste, kaarjate jne joontega emotsiooni ja meeleolu ning täidab pindu. 3. Värvib kontuuri ületamata. 	<ol style="list-style-type: none"> 2. Värvib oma joonistatud või värviraamatu kujundeid, varieerides käe liikumisesuunda. 3. Sobitab pindu kattes heledaid ja tumedaid, peeni ja jämedaid jooni.
Maalimine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Võtab pintslile vajaduse korral lisaks värvi ja katab pindu. 2. Teeb objektidele väiksemaid detaile pintslivajutuste ja –tõmmetega. 3. Ei kata maalides juba küllaldaselt kaetud pinda korduvalt. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab varem õpitud tehnilisi oskusi töö teostamisel. 2. Juhendamisel hele- tumestab värve ja segab omavahel põhivärve. 3. Annab värvidega edasi meeleolu, aastaegadele iseloomulikke tunnuseid. 4. Oskab valida kujutatavast lähtuvalt tööle sobiva tausta. 5. Liigub pintsliga vabalt paberil, kasutab vajadusel kahte eri jämedusega pintslit. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Segab värve uute toonide saamiseks. 2. Kasutab töös eri jämedusega pintsleid. 3. Väldib värvide määrdumist. 4. Kasutab töös pintslit erinevalt (pintslit otsa ja külgi).
Meisterdamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rebib ja lõikab paberist ribasid ja kujundeid ning kleebib need sõltuvalt töö olemusest. 2. Lükib paelale, traadile vms auguga esemeid. 3. Valib meelepärased meisterdamisvahendid (looduslikku ja tehismaterjali, paberit jms) ning neid omavahel ühendades või materjale kombineerides loob oma töö. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Valib erinevate materjalide vahel ja püüab neid omavahel sobitada. 2. Lõikab iseseisvalt paberist geomeetrilisi kujundeid. 3. Rebib lihtsamaid kujundeid. 4. Kirjeldab looduslike materjalide sarnasust muude esemete või olenditega. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kujundab või täiendab oma tööd, kleepides sellele erinevast materjalist tükke, objekte jne. 2. Valib eri materjalide liitmiseks ühendusviiside seast oma mõtte teostamiseks sobivamad või leiab oma võtmed. 3. Valmistab lihtsa mänguasja täiskasvanu tegevust matkides.

<p>Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vaatleb omal algatusel raamatuillustratsioone ja kunstitöid ning esitab nende kohta küsimusi, avaldab arvamust. 2. Jutustab küsimuste toel, mida ta on oma töödes kujutanud ning nimetab, mis materjale ta oma töös on kasutanud. 3. Suhtub heasoovlikult kaaslaste töödesse. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vaatleb huviga ja omaalgatuslikult raamatuillustratsioone, kunstitöid, esitab nende kohta küsimusi, avaldab oma arvamuse. 2. Annab oma tööle hinnangu ja põhjendab oma arvamust. 3. Võrdleb oma tööd teiste laste töödega, põhjendab oma valikuid ja teostamise viisi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Märkab teoseid või ümbruses leiduvaid objekte vaadeldes ning kirjeldades detaile ja värve ning tajub meeleolu. 2. Fantaseerib ja jutustab teose juurde ka loo, mis juhtus enne, mis juhtus pärast. 3. Kasutab raamatuillustratsioone, fotosid, kunstiteoseid, sh ka skulptuure, oma töö lähtealusena, luues oma vaba ja isikupärase variandi.
--	--	---	--

VALDKOND LIIKUMINE

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;
- suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
- tegutseb aktiivselt üksi ja rühmas;
- mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele;
- järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid.

Valdkonna sisu:

- liikumisalased üldteadmised;
- põhiliikumised;
- liikumismängud;
- erinevad spordialad (sh ujumine);
- tants ja rütmika.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine ja korraldamine:

- arvestatakse, et põhiliikumised eeldavad igapäevast suunamist: liigutusoskused, liikumisosavus ja teised liikumisvõimed (vastupidavus, jõud, kiirus, painduvus) kujunevad ja arenevad tegevusi regulaarselt korrates;
- rikastatakse lapse liikumis- ja tegevusvõimalusi sportlik-arenduslike liikumisviisidega, nt jalgrattasõit, suusatamine, uisutamine, ujumine jms;
- peetakse oluliseks kõlbeliste põhimõtete ja enesekindluse kujundamist: kui kehalisi harjutusi tehakse korrapäraselt, kujunevad positiivsed iseloomuomadused;
- ergutatakse last oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama, kaaslast arvestama, oma emotsioone kontrollima ja valitsema ning mõistma ühe või teise kehalise harjutuse vajalikkust;
- arendatakse põhiliikumisi, koordineerimist, rühti, tasakaalu, liikumisvõimet ja peenmotoorikat (täpsust, näo- ja sõrmelihaste kontrollimise oskust) ning antakse tagasisidet.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7 aastane laps:

- keskendub sihipärasele kehalisele tegevusele;
- peab liikudes ja mängides kinni üldistest ohutusreeglitest, valides sobivad paigad ja vahendid;

- sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud ja rütmilised;
- teeb painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid harjutusi;
- säilitab tasakaalu paigal olles ja liikudes;
- kasutab harjutusi tehes mõlemat kätt, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt;
- matkib harjutusi tehes täiskasvanut;
- sooritab ühel ajal kaaslasega rütmiliikumisi;
- liigutab end tekitatud rütmi järgi ühtlase ja vahelduva tempoga;
- kasutab liikumisel erinevaid vahendeid (lindid, rätikud, rõngad, suusad, kelgud jne);
- mängib sportlike elementidega mängu (korvpall, jalgpall jne);
- peab kinni kokkulepitud mängureeglitest;
- tunneb end vees kindlalt;
- oskab ujulas ja basseinis käituda;
- nimetab erinevaid spordialasid ja Eesti tuntumaid sportlasi.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

	2 aastane	3 aastane	4 aastane
Liikumis- teadmised	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sooritab harjutusi aktiivselt ja entusiastlikult. 2. Liigub õpetaja juhendamisel ohutult. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Valib õpetaja korraldusel teiste riiete hulgast välja võimlemisriided. 2. Arvestab rühma-kaaslasi aktiivses tegevuses. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sooritab harjutusi õpetaja korralduste ja sõnaliste seletuste järgi. 2. Järgib meeldetuletamise korral hügieeninõudeid.
Põhi- liikumised	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ronib ning roomab üle ja läbi väikeste takistuste. 2. Kõnnib piiratud pinnal. 3. Säilitab kõndides ja joostes sihi. 4. Hüpitab käes palli ning jälgib selle suunda. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sooritab põhiliikumisi. 2. Säilitab liikudes tasakaalu nii tasakaalupingil kui ka vähendatud pinnal. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sooritab põhiliikumisi kombinatsioonides ja õpitud harjutustes. 2. Teeb koordinaatsiooni, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi.
Liikumis- mängud	Mängib koos juhendaja ja kaaslastega kõnni- ja jooksumänge.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mängib matkiva sisuga 1-2 reeglga kõnni- ja jooksumänge. 2. Mängib iseseisvalt aktiivse liikumisega mängu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mängib 2-4 reeglga mängu. 2. Pingutab end rühmategevuse ühise eesmärgi nimel.
Spordialad: võimlemine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sooritab ettenäitamise ja juhendamise järgi asendeid ja liikumisi. 2. Jookseb veereva vahendi (palli, rõnga) järel. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sooritab võimlemisharjutusi eri asenditest ja erinevate vahenditega. 2. Teeb harjutusi ettenäitamise ja juhendamise järgi ühtses tempos õpetaja ning kaaslastega. 3. Teeb painduvust ja kiirust arendavaid harjutusi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sooritab juhendamisel kuni neljast harjutusest koosneva kombinatsiooni. 2. Hoiab oma kohta erinevates rivistustes: kolonnis, viirus, ringis.
Spordialad: kelgutamine, suusatamine	Istub kelgul ja hoiab tasakaalu mäest laskudes.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Veab tühja kelku. 2. Sõidab kelguga iseseisvalt nõlvakust alla. 3. Liigub suuskadel otsesuunal. 	Kasutab suuskadel liikudes käte abi ja keppide tuge.

Tants ja rütmika	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab liikudes rütmipille juhendaja abil. 2. Sobitab juhendaja abil liikumist muusika järgi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kõnnib, jookseb ja hüpleb rütmilise muusika järgi. 2. Sooritab õpetaja juhendamisel liigutusi muusika järgi erinevas tempos. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sooritab imiteerivaid liigutusi muusika järgi. 2. Plaksutab ja liigub vastavalt rütmile.
Vaba aeg ja loodusliikumine	Mängib vabamängus iseseisvalt.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Matkab õpetajaga või vanematega looduses. 2. Teeb kaasa kuni 500 m pikkuse rännaku ja püsib kolonnis. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Algatab iseseisvalt mängu. 2. Tegutseb iseseisvalt lasteaia õuealal.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

	5aastane	6aastane	7aastane
Liikumisteadmised	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab kodukohas harrastatavaid spordialasid ja peetavaid spordivõistlusi. 2. Teab spordivahendite nimetusi ning kasutab erinevaid spordivahendeid nt topispalli ohutult, sobival viisil ja kohas. 3. Õpitud tegevustes kasutab ohutuid liikumisviise. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osaleb lasteaia spordipäeval. 2. Talub kaotust võistlusemängudes. 3. Teab ja kasutab mõisteid õpitud terminoloogia piires. 4. Mõistab hügieeninõuete olulisust. 5. Õnnetuse või ohu korral teab, kuidas kutsuda appi täiskasvanu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nimetab erinevaid spordialasid ja mõne Eesti tuntuma sportlase. 2. Keskendub sihipäraselt kehalisele tegevusele. 3. Liikudes ja mängides peab kinni üldistest ohutusreeglitest (valides sobivad paigad ja vahendid). 4. Peseb ennast pärast aktiivset kehalist tegevust.
Põhiliikumised	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab põhiliikumisi aktiivses tegevuses ja mängudes. 2. Sooritab staatilist tasakaalu nõudvaid harjutusi. 3. Teeb harjutusi väike-vahenditega. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Käsitseb väikevahendeid aktiivses tegevuses. 2. Ronib varbseinal vahelduva sammuga ning täidab lisaülesandeid. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud ja rütmilised. 2. Säilitab paigal olles ja liikudes tasakaalu.

			3. Kasutab harjutusi tehes mõlemat kätt korraga, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt.
Liikumismängud	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mängib kollektiivseid liikumismänge. 2. Osaleb jõukohastes teatevõistlustes (nt joonejooksud). 3. Tunnustab nii enda kui ka vastasmeeskonna edu. 	Käsitseb mängu- ja spordivahendeid loovmängudes.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Võistleb kombineeritud teatevõistlustes (nt takistusriba läbimine). 2. Mängib sportlike elementidega mänge (korvi visked, jalgpall jne). 3. Organiseerib ise liikumismänge. 4. Kasutab ausa mängu põhimõtteid ning peab kinni kokkulepitud mängureeglitest.
Spordialad: võimlemine,	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teeb vahenditega (palliga, hübitsaga) harjutusi eakohaselt tehniliselt õigesti. 2. Valitseb oma liigutusi koordineerimise ja tasakaalu nõudvaid harjutusi tehes. 3. Sooritab tasakaalu, painduvust ja osavust arendavaid harjutusi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Valitseb harjutusi tehes oma liigutusi ja kehahoidu. 2. Säilitab dünaamilistes harjutustes tasakaalu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Valitseb oma liigutusi nii ruumis, maastikul kui ka tänaval. 2. Orienteerub mänguväljakul ning sooritab kujundliikumisi, olles kolonnis esimene. 3. Sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid tegevusi.
Spordialad: kelgutamine, suusatamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Veab üksi, kahe- ja kolmekesi kelgul kaaslast. 2. Kelgutab mäest alla, täites eriülesandeid (nt haarab esemeid). 3. Suusatades kasutab libisemist. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Suusatab vahelduva libiseva sammuga. 2. Käsitseb suusavarustust õpetaja abiga. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osaleb kelguvõistlustel (kaugusele, täpsusele). 2. Sõidab nõlvakust alla põhiasendis. 3. Suusatab koordineeritud liikumisega. 4. Käsitseb suusavarustust iseseisvalt.
Tants ja rütmika	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jäljendab liikumisega erinevaid rütme. 2. Liigub vastavalt muusika tempo kiirenemisele ja aeglustumisele. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kohandab oma liigutusi etteantud rütmiga. 2. Kasutab lihtsaid tantsusamme üksi ja rühmas tantsides. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sooritab rütmiliikumisi ühel ajal kaaslasega. 2. Liigub enda tekitatud rütmi järgi ning vahelduva tempoga kiirelt aeglasele.

	3. Liigub muusika järgi iseseisvalt ja vabalt.		3. Väljendab liikumise kaudu emotsioone. 4. Kasutab liikudes loovalt vahendeid (linte, rõngaid).
Vaba aeg ja loodus- liikumine	1. Kasutab spordi- ja mänguväljakute vahendeid sihipäraselt. 2. Sooritab rännakuid ja orienteerub koos õpetajaga.	Suudab sõita tõukerattaga ja kahe rattalise rattaga, suusatada ning liikuda rulluiskudel.	1. Tegutseb iseseisvalt koduümbruse mängu- ja spordiväljakul. 2. Mängib lihtsamaid maastikumänge

VALDKOND MUUSIKA

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- keskendub kuulatavale muusikapalale;
- väljendab ennast laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- musitseerib rühmas, grupis kui ka üksi.

Valdkonna sisu:

- laulmine;
- muusika kuulamine;
- muusikalis-rütmiline liikumine;
- pillimäng.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- esikohal on aktiivne ja emotsionaalne muusikaline tegevus;
- kujundatakse ja arendatakse lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, kultuurilis-sotsiaalset aktiivsust ning väärtushinnanguid;
- arvestatakse lapse individuaalseid eeldusi ning toetatakse eduelamusele ja tunnustusele;
- muusikat kasutatakse lõimiva tegevusena teiste õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades. musitseeritakse igapäevaelus ja pidulikel sündmustel;
- muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis-rütmiline liikumine, mängud ja tantsud seostatakse üksteisega;
- repertuaari valikul arvestatakse laste ea- ja jõukohasust.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7 aastane laps:

- laulab ilmekalt vaba hingamise ja loomuliku häälega;
- laulab eakohaseid laule nii rühmas, grupis kui ka üksi;
- kuulab muusikat tähelepanelikult ja oskab seda iseloomustada, eristab kuulmise järgi laulu ja pillimängu;
- eristab kõla järgi õpitud pille;
- mängib eakohastel rütmi- ja meloodiapillidel kaasmänge, oskab mängida pilliansambelis;
- liigub vastavalt muusika meeleolule, väljendab ennast loovalt.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

Muusika-tegevuse liigid	2 aastane	3 aastane	4 aastane
Laulmine	Kuulab ja jälgib õpetaja laulu.	<ol style="list-style-type: none"> Huvitub laululisest tegevusest. Püüab õpetajaga kaasa laulda. Osaleb laulude esitamises (laulab või plaksutab kaasa). 	<ol style="list-style-type: none"> Laulab rühmaga samas tempos. Laulab peast eakohaseid laule.
Muusikalis-rütmiline liikumine	Sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi vastavalt laulu tekstile (paigaltammumine, kükitamine, keerutamine üksikult, koosalu hüplemine, lehvitamine, käte peitmine selja taha, viibutamine sõrmega).	Liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meeleolule, arvestades meetrumit (kõnd ja jook, päkkadel kõnd, ühe ja vaheldumisi kahe jalaga koputamine, keerutamine paarilisega, liikumine vahendiga).	<ol style="list-style-type: none"> Muudab liikumist (liikumissuunda, kujundit, tasandit) muusikaosade vaheldumise põhjal. Tantsib eakohaste tantsuelementidega (liikumine üksi ja paaris nii ringis kui voores). Osaleb laulumängudes.
Muusika kuulamine	<ol style="list-style-type: none"> Tunneb rõõmu kuulatavast, õpetaja esitatud, laulust või muusikapalast. Aplodeerib peale kuulamist. 	<ol style="list-style-type: none"> Kuulab õpetaja esitatud muusikat vaikselt. Kõigutab keha, pead, jalgu kaasa. 	<ol style="list-style-type: none"> Kuulab laulu ja muusikapala tähelepanelikult. Tunneb kuulmise järgi (nii meloodia kui sõnade) ära õpitud laule ja hakkab kaasa laulma.
Pillimäng	Mängib koos õpetajaga kehapillil või lihtsamatel rütmipillidel (kõlapulgad, randmekuljused, peopesa marakad, peopesa kastanjetid) muusikale kaasa meetrumit.	Mängib muusikat kuulates ja liikudes kaasa meetrumit, harva rütmi (marakad, erineva suurusega plekkpurgid, papptaldriku trumm).	<ol style="list-style-type: none"> Mängib rütmipille (väike triangel, väike taldrik) muusika kuulamise, liikumise ja laulmise saateks. Eristab õpitud rütmipille kuulmise järgi.
Muusika-tegevuse liigid	5 aastane	6 aastane	7 aastane

Laulmine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Laulab loomuliku häälega, välja hingates. 2. Laulab rühmaga samas tempos. 3. Laulab peast eakohaseid laule. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Laulab ilmekalt, lähtudes laulu ja teksti karakterist. 2. Laulab peast õpitud laule, esitab neid rühmas ja grupis. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Laulab ilmekalt ja loomuliku häälega. 2. Esitab laule rühmas, grupis ja üksi.
Muusikalis-rütmiline liikumine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Väljendab etteantud teema põhjal, loova liikumise kaudu, muusika meeleolu. 2. Esitab õpetaja seatud tantse, kasutades õpitud tantsuelemente (käevangus keerutamine, külgsamm, liikumine ringi sisse ja selg ees välja, hüpak, eesgalopp, ühel jalal hüplemine). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liigub ja tantsib sünkroonis teistega. 2. Reageerib muusika tempo muutustele rütmiliselt täpselt. 3. Oskab kasutada õpitud tantsuelemente (galopivõtte, külgalopp, kand- ja varvasastak, vastamisi- ja pühkeplaks). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Väljendab ennast loovalt liikumise kaudu, toetudes õpitud muusikalistele väljendusvahenditele (tempo, dünaamika, register, muusika meeleolu). 2. Sooritab tantsuliigutusi (käärhüpe, valsi- ja polkasamm) sünkroonselt, väljendusrikkalt ja õige kehahoiuga. 3. Oskab kasutada õpitud tantsuelemente (rist-, polka- ja valsivõtte).
Muusika kuulamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kuulab laulu ja muusikapala huviga. 2. Väljendab emotsionaalselt, liikumise kaudu, kuulnud kontrastseid meeleolusid. 3. Avaldab õpetaja suunavate küsimuste kaudu oma arvamust kuuldu üle. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tunneb ära lihtsamaid žanre (marss, laul, pillimäng). 2. Väljendab loovalt muusika kuulamisest saadud elamusi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kuulatud muusikat iseloomustades kasutab eakohast sõnavara. 2. Eristab vokaal- (hällilaul, rahvalaul) ja instrumentaalmuusika (marss, tants) lihtsamaid žanre.
Pillimäng	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tunneb kuulmise järgi ära õpitud rütmipille (võrutrumm, tamburiin). 2. Mängib rütmisaateid rütmisalmidele, lauludele ja muusika saateks. 3. Ansamblimängus osaledes alustab ja lõpetab koos teistega, mängib nendega ühes tempos. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mängib rütmi- (puuagoogo, guiro, suurem taldrik, suurem triangel) ja meloodiapillidel (kellamäng, ksülofon, metallofon) lihtsamaid kaasmänge (lühikest korduvat rütmi- või meloodialõiku). 2. Mängib pilliansamblis. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab mängida eakohastel rütmi- ja meloodiapillidel kaasmänge õpitud lauludele, rütmisalmidele ja instrumentaalpaladele. 2. Mängib pilliansamblis.